

891.7908

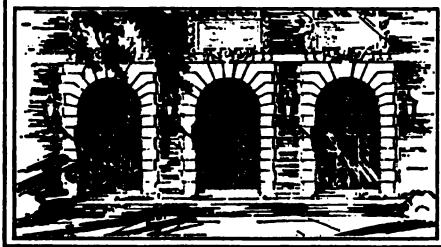
An885

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

ELIAS CZAYKOWSKY
COLLECTION OF
UKRAINIAN CULTURE

891.7908

An885

АНТОЛОГІЯ РУСЬКА

Збірни́к найзменитши́х
творі́в
руських поеті́в.

Видане
товариства академічного "Дружний Лихвар".
У Львові
З друкарні Товариства ім. Шевченка.
1881

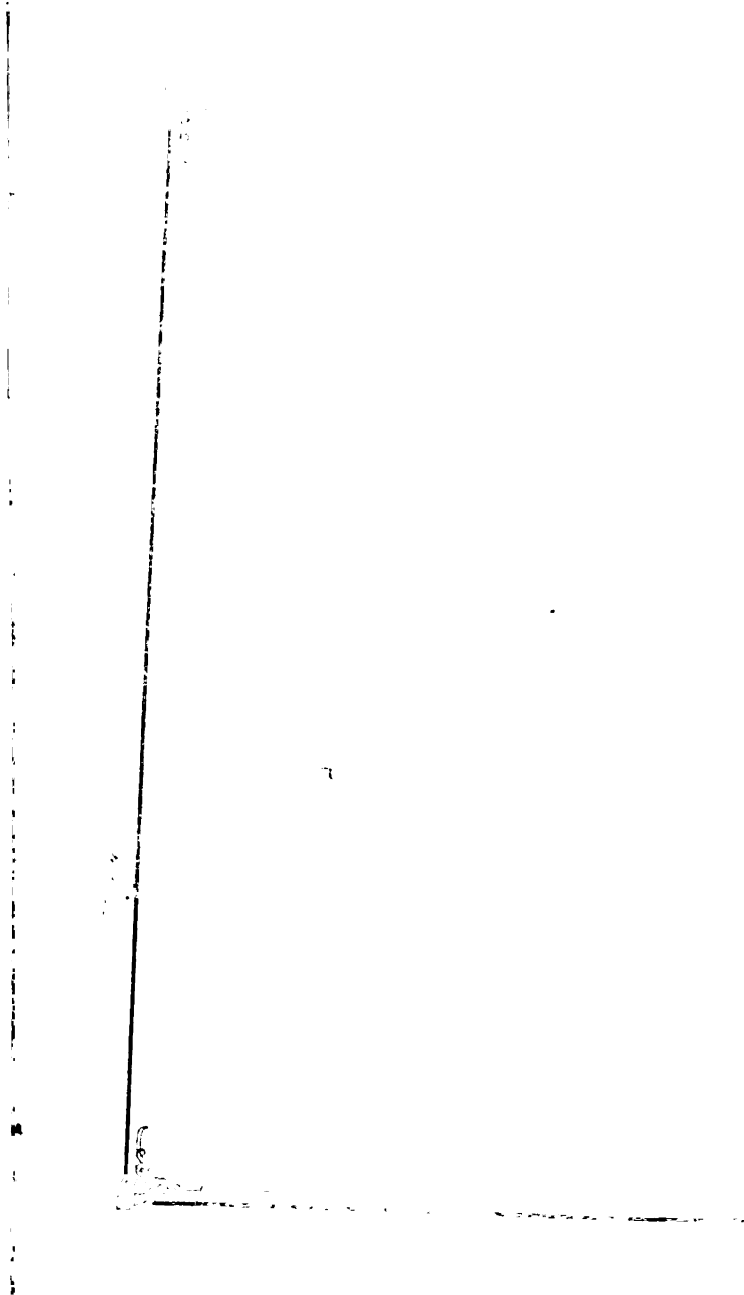

891.7908
Ан 885

В ПАМЯТЬ

ДЕСЯТИХ РОКОВИИ ЗАСНОВАНИЯ ТОВАРИШТВА

„ДРУЖНИЙ ЛИХВЯР.“

Думи мої, думи мої...

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
На що стали на папері
Сумними рядами?
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?

Бо вас лихо на світ на сміх породило,
Поливали сльози.... чом не затопили,
Не винесли в море, не розмили в полі?
Не питали б люде, що в мене болять,
Не питали б, за що проклинаю долю,
Його нужу світом?... „Нічого робить“
Де сказали б на сміх....

Квіти мої, діти!

На що ж вас кохав я, на що доглядав?
Чи заплаче серце одно на всім світі,
Як я з вами плакав?.... Може і вгадав....

Може знайдеться дівоче
Серце, карі очі,
Що заплачуть на сі думи; —
Я більше не хочу.
Одну сльову з очей карих —

І пан над панами !
 Думи мої, думи мої,
 Лихо мені з вами !

За карії оченята,
 За чорнії брови
 Серце рвалося, сміялось,
 Виливало мову ;
 Виливало як уміло :
 За темнії ночі,
 За вишневий сад зелений,
 За ласки дівочі...
 За степи, та за могили,
 Що на Україні,
 Серце мліло, — не хотіло
 Співать на чужині;
 Не хотілось в снігу, в лісі
 Козацьку громаду
 З булавами, з буньчуками,
 Збірять на пораду...
 Нехай думи козацькіі
 В Україні витають —
 Там широко, там весело
 Од краю до краю...
 Як та воля, що минулась,
 Дніпр широкий — море,
 Степ і степ; ревуть пороги
 І могили-гори;
 Там родилась, гарцювала
 Козацькая воля :
 Там шляхтою, Татарами
 Засівала поле,
 Засівала трупом поле,

Поки не остило.....
 Лягла спочить... а тим часом
 Виросла могила,
 А над нею орел чорний
 Сторожем літає,
 І про неї добрим людям
 Кобзарі співають;
 Все співають, як діялось,
 Сліпі небораки,
 Бо дотепні... А я... а я
 Тільки вмю плакати,
 Тільки сльози за Україну,
 А слова — немає....
 А за лихо.... Та цур йому
 Хто його не знає!
 А надто той, що дивиться
 На людей душою.
 Пекло йому на сім світі,
 А на тім....

Журбою
 Не накличу собі долі,
 Коли так не маю;
 Нехай злидні живуть три дні
 Я їх заховою, —
 Заховою вмю люту
 Коло свого серця,
 Щоб вороги не бачили
 Як лихо сміється.
 Нехай думка, як той ворон,
 Літає та криче;
 А серденько соловейком
 Щебече та плаче
 Нишком — люде не побачуть,

*

То й не засміються...
 Не втирайте ж мої слова,
 Нехай собі лжеться,
 Чуже поле поливають
 Що дня и що ночі,
 Поки попи не засиплуть
 Чужим піском очі....
 От таке то.... а що робіть?
 Журба не поможе.
 Хто ж сироті завидує, —
 Карай того Боже!

Думи мої, думи мої,
 Квіти мої, діти!
 Виростав вас, доглядав вас, —
 Де ж мені вас діти?
 В Україну ідіть діти,
 В нашу Україну,
 По під тинню, сиротами,
 А я — тут загину.
 Там знайдете щире серце
 І слово ласкаве,
 Там знайдете щирі правду.
 А ще, може, й славу....
 Привітай же моя ненько,
 Моя Україно,
 Моїх діток нерозумних,
 Як свою дитину.

Тарас Шевченко.

Веснівка.

Цвітка дрібная
 Молила неньку,
 Весну раненьку :
 — „Нене рідная !
 Вволи ми волю,
 Дай мені долю,
 Щоб я зацвила,
 Весь луг скрасила,
 Щоби я була,
 Як сонце ясна,
 Як зоря красна,
 Щоб я згорнула
 Весь світ до себе!“ —

— „Доню голубко !
 Жаль мені тебе,
 Гарная любко.
 Бо вихор свисне,
 Мороз потисне,
 Буря загуде ;
 Краса змарніє,
 Личко зчорніє ;
 Головку склониш,
 Листоньки зрониш,
 Жаль серцю буде.“

Маркіян Шашкевич.

Моє бажання.

Не обскурант я, що не плачу
 За тим, чого нема,
 Що вже минуло й мина...
 Я України долю бачу
 Не в бунчуках, не в булаві,
 Не у гетьманській голові;
 Не в скарбах схованих у скрині,
 Не в Запорозькій Україні,
 Не в тім, щоб вибившись на волю
 З Ляхами знову воювать
 Да кров славянську проливать
 І засівать трупами поле.
 Я даром сліз не проливаю...
 Славян усіх в одній семьї
 Побачить хочеться міні...
 Ось, бачте, — я чого бажаю.

Олександр Кониський.

Повій вітре...

Повій, вітре, на Вкраїну,
 Де покинув я дівчину,
 Де покинув чорні очи...
 Повій вітре в опівночі!

Між ярами там долина,
 Там біленькая хатина;
 В тій хатині голубовька,
 Голубонька — дівчинонька.

Повій, вітре, до схід-сонця,
 До схід-сонця — край віконця;
 Край віконця постіль біла,
 Постіль біла, дівча-мила.

Зупинися нишком-тишком
 Над рум'яним білим личком, —
 Над тим личком зупинися,
 Чи спить мила, подивися.

Як спить мила, не збудилась —
 Нагадай їй с ким любилась,
 С ким любилась і кохалась
 І кохати присягалась.

Як заб'ється їй серденько,
 Як дівчя вітхне тяженько,
 Як заплачуть чорні очі, —
 Вертай вітре до півночі.

А як мила позабула,
 Як нелюба пригорнула, —
 Ти ровійся край долини,
 Не вертайся в України.

Вітер віє, вітер віє;
 Серце тужить, серце мліє....
 Вітер віє, не вертає, —
 Серце в жалю замірає.

Степан Руданський.

Дезертер.

Ой сів же він при столику,
При світлі думав, —
Писаннячко дрібнесеньке,
А він го читав.

Писаннячко дрібнесеньке,
Листочок як сніг, —
Склонив же він головоньку
К столови на ріг.

„Ой ненечка старенькая
Ми пише в-одно,
Що там вима тяженькая,
А йій студенó;

Нема, нема ві кому
Врубати дрівець.
Бо йій синóк, оден в дому,
Цісарський стрілець.“

І схопився як поломінь,
Полетів як птак,
А вітер з ним не йде в догінь,
Бо годі му так;

Бо він летить до матоньки
Старої домів,
Дрівець ві врубатоньки,
Би хатку нагрів.

Осип Федькович.

Ведмежий суд.

Лисичка подала у суд таку бумагу:
 Що бачила вона, як попеластий віл
 На панській винниці пив, як мошеник, брагу,
 Йів сіно і овес і сіль.
 Суддею був ведмідь, вовки були підсудки.
 Давай вони його по своєму судить
 Трохи не цілі сутки.
 „Як можна гріх такий зробіть!
 Воно б вовсім було не диво,
 Коли б він їв собі м'ясо!“
 Ведмідь сердито став ревіть.
 — „А то він сіно їв!“ вовки завили.
 Віл щось почав був говорити,
 Да судді річ його з-починку перебили.
 Бо він ситенький був — і так определили
 І приказали записать:
 „Понеже віл признався попеластий,
 Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласти,
 Так за такі гріхи його четвертувать,
 І м'ясо розідрать суддям на рівні части,
 Лисичці ж — ратиці оддать.“

Евгеній Гребінка.

Вечір.

Чи згадуєш, дівчинонько моя,
 Як згадую без тебе я
 Той вечір тихий над водою,
 Як сумували ми є собою,

Що Бог нам доленьки не дав?...
В садочку соловей співав,
За гай спускалось сонце ясне,
Плескалась рибка на воді...
„От, скоро й Божий день погасне“,
Сказала ти тоді —
І загадалась й важурилась.
Головкою на рученьку схилилась, —
І на рукавця із очей
Сльова тихенько покотилась...

Бажав я бачить світ, людей, —
Та й бачив світ, з людьми спізнався,
А все туди не раз душею рвався,
Де соловей в садку співав
В той вечір тихий над водою, —
Де сумували ми с тобою,
Що Бог нам доленьки не дав...
Неначе там я щастя поховав!

Леонід Глібіс.

Рекрутка.

По горах ходила,
Дитятко носила,
Дитятко, ягідку дрібную,
І цвітки збирала,
І в пучки вязала,
І клала му в ручку малую.

„Цить, ах цить, дитятко!
Поверне наш татко;

Поверне, — говорять: мир буде. —
 Принесе дитині,
 Колачик в гостині,
 І мамку притисне до груди.“ —

Ходила і ходить;
 Нім день ся розплодить,
 Садить в полонину високо,
 І бистрі соколи
 Спускає на доли
 По шляхах рекрутка широко.

І тулить дитину,
 Голодну пташину,
 Бо тоска, журиця корм спила;
 І плаче, ридає,
 Себе проклинає,
 Що бідну на світ сей родила.

„Цить, ах цить, голубко!
 Поверне наш любко,
 Принесе колачик дитині.“
 З зараня до ночі
 Лелів, і очі
 Внуряє по шляхах в долині.

Замріло на путі, —
 Вертають рекрути;
 Заблисли рекрутки соколи;
 Бе в груди серденько,
 Палає личенько,
 Головка ся крутить в рвдоли.

„Дитятко! дитятко!
 Вертав наш татко!
 Вертав нам сонце до хати!
 Обмиймо росою
 Личенько свіжою
 Щоб стались милійші для тати!“

І личка обмила,
 І цвітку ваділа,
 В головку обоїх русюю;
 І скоро помчала
 На стрічу, і стала
 При путі на скалу стрімкую.

І ввнесла високо
 Дитя, і глибоко
 Зітхнула, бо в серцю щось тиєне:
 „Ах сину, мій сину!
 Споглянь на долину,
 І в ручки на тата заплєсни!“

Надходять рекрути.
 „Гей братя! чи чути
 Де друг мій? чи може він з вами?“
 „„Жено! Бог з тобою!
 Твій друг упав в бою,
 Ай там, під Мадженти мурами.““

Невіста вдрожала,
 Поблідла, ввридала,
 Притисла до серця дитину,
 І в небо соколи
 Вовнесла поволи,
 І верглась в ягідков в глублину.

Микола Устиякович.

Козачі поминки.

Де недавно козак гомонів,
 Його кінь тупотів;
 Він на Ляха, Татар налітав,
 Смерть і спис напускав; —
 Там по степу тихо
 Туман ровлягається,
 А місяць в-за хмари
 Погляне, й ховається.
 Степ-земля рідну, нерідну
 Кров допиває.
 Стогне між трупом щось, стогне,
 Мов розмовляє....
 То старий козак із сином
 Віку доживає;
 То порубаний із посіченим
 От-так розмовляє:
 — Батьку, батьку, в грудях душно, в серці пече,
 В горлі засихає!
 — Кров край мене, синку, кров із мене тече,
 Водиці немає!
 — Батьку, батьку, сумно в степу, хто оплаче,
 Хто нас поховає!
 — Чуєш, синку, чорний ворон вється, криче,
 Поминки справляє!
 — Батьку, боязно, морозом подирає,
 Тяжко, тіло стине...
 — Ворог теплий... труп і кров... умийся,
 вкрийся...
 Хай не даром гине...
 От-так розмовляло,
 А далі замовкло,

Та кровю джурчало.
 Де недавно козак гомонів,
 Його кінь тупотів, —
 Ворон крякав, спускався, літав,
 І на трупи сідав...
 Чуєш, як і вітер
 Засвистів, загомонів?
 Плаче, оплакує
 Козаків, своїх братів!
 По степах, по байраках,
 У пісках кістки ховає; —
 Пісню поминальную,
 Пісню довгую співав...

Амерозій Метликський.

В мене серце до любови...

В мене серце до любови,
 Біле личко, чорні брови.
 Що робила мати, знала, —
 В скринях скарбу принадбала.
 І вишневий в садочок,
 С шістью крилами млинчочок,
 Хата біла, гай у полю, —
 Не жалкую я на долю.
 Вмію голосно співати,
 Тугу в серці розганяти;
 Мов ті ворі — очі сіяють,
 Коло мене хлопці грають...
 Та нема, нема нікого
 Над козака молодого:

Він на скарби не вважає,
Він за те мене кохає,
Що у мене чорні брови,
В мене серце до любови.

Василь Кулик.

Lago Maggiore.

Ходжу берегами,
Та й не находжуся;
Дивлюсь на садї зелені.
Та й не надивлюся.

Сади — виногради
В воду поринають;
Поуз берег ясні смуги
Як срібло сияють.

Шукаю — питаю
Зеленої рути,
Щоб тебе, мій рідний краю,
На віки забути.

В тобі, рідний краю,
Люде туманіють;
По стєнах твоїх розлогих
Бодяки красніють.

Тобі, рідний краю,
Не дав Господь долі.
Роскинулась твоя доля
Могилами в полі.

Зйду на могилу,
Гляну на Україну...
Помандрую в чужі землі,
Да там і загину.

Пантелеймон Куліш.

Породила мене мати...

Породила мене мати
У високих у палатах,
Шовком повилá;
У золоті, в оксамиті,
Мов та квіточка укрита
Росла я, росла.
І виросла я на диво
Кароока, чорнобрива,
Білолиця я.
Убогого полюбила, —
Мати за-між не пустила....
Осталася я
У високих у палатах
Увесь вік свій дівувати —
Недоле моя!...
Як билинка при долині
В одинокій самотині
Старіюся я,
На світ Божий не дивлюся,
Ні до кого не горнуся,
А матір стару —
Прости мене, моя мати, —
Буду тебе проклинати,
Поки не умру....

Тарас Шевченко.

Любов вітчизни.

Чи уміють руські діти,
 Свій вітцівський край любити,
 Чи уміють, — або ні?
 Тота правда, кому дома,
 Хоть ю видить, несвідома,
 Най спитає в чужині!

Кобись вітра від западу
 Від Дунаю, Тиси, Паду,
 Бесіду порозумів;
 Ой! учув бись, як Русини,
 Тугу серця із чужини,
 Посилають в ним домів!

Кобись спитав тої птиці,
 Що вертає з за границі
 В нашу землю на весні;
 Прочитав бись любі вісти,
 На їх крилах, ніби листи
 Написані в чужині:

Хоть церкви тут і палати
 Верхом хмари досягати
 І вдаються золоті:
 Міста села мармурові,
 Як дуб густо у дуброві,
 Стоять в світлій красоті!

Хоть хліб білий, смачні вина,
 І дівчата як калина,
 В поли риж замість вівса;

Лекші вими, довші літа
І природа цвітом вкрита,
Погіднійші небеса!

Однак серце в туги вяне,
Тебе доки не огляне,
Свята земле Руснів!
Бо там красші курні хати,
З сірачини мягші шати,
Коломийки мильший спів.

Однак часто в день і в ночі
Рісна слеза вмочит очи,
І тяженько вітхне грудь;
Бо там рідний батько, ненька,
Брат, сестричка солоденька,
Кажуть серцю: „Не забудь!“

Однак гадка неустанна,
Тяжить в вечера до рана,
Ніби бремя тяжке диб;
Бо цвіт красший в полонині,
Колос тяжший на рівнині,
І вівсяний ліпший хліб!

Однак тужу и думаю,
З вірничками розмавляю,
І питаюся вітрів:
Що ж там? любка чорнобрива
Чи здорова? чи щаслива?
Занесіть їй вість домів!

Однак в смутку, чи в утісі,
Я в чужині, ніби в лісі,

Межи миром осамів;
Красні пісні, і музики
Другим милі, мені дикі,
Бо не чую рідних слів!

Яка будьто судьба скрита,
Зажене мя на край світа,
І за море аж зайду;
Вітця, матки і сестриці
Чорнобривки — голубиці,
Вітчини я не знайду!

В кім ліки для серця болю?
Кому скажу мою долю?
І тугу поділю с ким?
Ах! коби ще в своїй хати,
Рав хоть в-дала оглядати
Підходячий в гору дим!

Сли мя тут смерть з житьем простить,
Побілені ворон кости
Не занесе аж домів!
Преці дух мій з хмаров синов
Стане над землев родиннов,
Щоб над нев на звіздах сів!

Хто любви такой не має,
Своїм рідним ся встидає,
З того правду всю пізнай!
Як уміють руські діти
Свій вітцівський край любити, —
Чужини ся запитай!

Антін Могильницький.

Звела мене....

Звела мене не біда; —
 Звела мене,
 Моя нене,
 Звела мене не біда, —
 А дівчина молода;
 А дівчина
 Як калина,
 А дівчина молода!

Брівоньками звялила,
 Брівоньками,
 Хмароньками,
 Брівоньками звялила;
 Оченьками спалила!
 Оченьками,
 Зіроньками
 Оченьками спалила!

Губоньками зраїла,
 Губоньками,
 Сливоньками,
 Губоньками зраїла,
 Личеньками струїла, —
 Личеньками,
 Чароньками,
 Личеньками струїла.

Ой дівчино не вяли,
 Ой дівчино,
 Ти рибчино,
 Ой дівчино, не вяли,

Мого серця не пали;
Мого серця,
Край реберця,
Мого серця не пали!

Коли любиш, не жартуй!
Коли любиш,
Та не губиш,
Коли любиш, — не жартуй;
Як не любиш, — розчаруй,
Як не любиш,
Тільки губиш,
Як не любиш, — розчаруй!

Степан Руданський.

На добра-ніч.

На добра-ніч усім на ніч —
Годі вже блукати;
Одинокий, безталанний,
Ляжу спочивати.

Холодная постілонька
У темній діброві.
Буду ждати, сподіватись
Любої обнови.

Усе небо блакитне
Покрила темнота —
Безпросвітня, нерозумна
Давная дрімота.

Що ж за гомін чудний ходить
 Од краю до краю?
 Чи він нам що нагадує,
 Чи що провіщає?

Не нам Боже, розгадати
 Небесні глаголи;
 Суди, Боже, нашу долю
 По Твої волі.

І холодно, і боязно,
 Туга серце гнітить;
 Всюди темно і не видно,
 Тільки зірка світить.

Світи, воре, на всю землю,
 Поки сонце зійде,
 Поки Божий день на землю
 Красотворний прийде, —

День великий, день воскресний,
 День Божої слави;
 В прах розсиплються будови,
 Старосвітські справи.

Задріжить планета грішна,
 Сколихнеться море;
 Заридає змії старинний,
 Горе йому, горе!

Горе тобі, розвінчаний
 Правдою тиране!
 За державу тобі плата —
 Озеро огняне!

За злочинства — в пеклі муки,
 На землі — прокляття!
 Горе тобі Вавилоне,
 Душегубний граде!

Скинуть жемчуг, заголосять
 Пишні блудниці;
 Розкриються, ровчинються
 Скритні темниці.

Вийдуть мученики бліді —
 Катовані тіні.
 Дасться суд їм невмолимий,
 Що тебе постигне!

Горе, горе лукавому,
 Що в гасло неволі
 Обертає хрест всечесний —
 Гасло правди й волі!

Горе, горе багатому,
 Що в гордощі панській
 Дурницею нарікає
 Голос правди братський!

Горе, горе без-умному,
 Що братів змущає:
 У нечесті, у роспусті
 Слободи шукає.

Горе вченим, що од простих
 Світло заховали,
 Для користи, для мамони
 Правду уживали, —

Всім продажним филозофам...
 Од духу святині
 Розвіються їх хитрощі,
 Як пил по пустині!

День великий, день воскресний,
 День суда й любови!
 Перед ним туман предіде,
 Слз туман і крові...

А в тумані сонце світить,
 Туман розганяє:
 Сонце правди незахідне
 На весь світ засіяє!

День великий, день воскресний.
 День Божої сили!...
 Розкриються великі
 Народні могили,

Прокинуться всі народи,
 Завіт вічний приймуть,
 Ворогів тисячолітних
 Вороги обіймають;

Узрять те, на що гляділи
 І досі не зріли,
 Узрять те, що земля й небо
 Шім давно відкрили!

Тільки там, де Дух Господень,
 Там і правда й воля.
 Де любов Господня й віра, —
 Там і щастя й доля!...

Світи-ж, зоре, на всю землю,
Поки день той прийде ;
А ви, братя, готуйтеся,
Бо неждано зійде ;

Готуйтеся, очищайтесь
Од плям і пороку :
Готуйтеся — скоро блисне
Звізда од Востоку !

Микола Костомарів.

Цвітка молить.

Раз мотилька голубила
Цвітка гожа, цвітка мила,
Говорила : мій мотильку,
Рай бим-м дала за ту хвильку,
Злотоцвіту дала б долю
Слухай, любий, милесенький,
Слухай, мальчику пестренький :
Вволи квітці малу волю :
Не літай там в небо синє,
Там по тобі й слух загине !
Відлюбить тя звізда ясна,
Приголубить зоря красна,
Та й забудеш мя румяну,
Понехавш цвіт — любоньку,
А без тебе голубоньку
Я ножовкву та й зівяну.

Володимир Шашкевич.

МОЯ ЛЮБОВ.

Була пора — знавав і я
 Літа веселі парубочі;
 Була пора — любив і я
 Дивитися в блакитні очи!

Була пора — нераз і я
 Без сну оден проводив ночі;
 Нераз слізми вмивавсь і я
 Через пісні веселі дівочі.

Була пора — і в мене кров,
 Мов хвиля в морі, бушувала.
 Була пора — я знав любов,
 Була пора — й мене кохали.....

Тепер не те, — друга пора,
 Друга любов тепер настала;
 Любов до волі і добра
 Мене на віки закохала.

І важче ся, ніж та, любов
 І душу й серце роздирав,
 І гірше ся хвилює кров,
 І гіршу тугу навивав.

Вже сю любов не вдовольниш
 Ні поцілуєм, ні коханням.
 Тут більше мук і слів терпиш
 Од безконечного бажання....

Олександр Кониський.

Ой вижду я з хати.

Ой вижду я з хати, тай стану гадати:
Коби то не зброя, не білі кабати,
Ой тож бим полетів як куля, як кріс,
Дем орлом родився, дем соколом ріс.

Виходить із хати рідненькая мати:
І слихом слыхати, і видом видати! —
А деж бо ти синку, а деж бо ти був,
Що моїх ти сльовий ніколи не чув? —

Ой ненечко, утко, не жалуй, не думай,
Летів я за море, літав я за Дунай,
Ходив я далеко, далеко у світ,
Підгіря шукати, Підгіря там ніт.

Приходять до мене молодці — соколи:
Леліню на танець, леліню на поле! —
Ой піду я братя, ой піду я д' вам,
Лиш сестрам — голубкам даруночки дам.

Ой клоню я сестрам кармазин, то квіти,
А вни полинули чим борше до кліти,
Виносять одержу, виносять кресак,
Убрався, уклався, як пава, як мак.

Сорочка в три цирки, хустина шовкова,
Топірчик з Сілоту, а черес з Кракова,
Обі порошокниці в Ростоках набив,
А ретязи мої би й Добош носив.

Приходжу на поле, де братя гуляють,
Цимбалоньки ріжуть, скрипичники грають,

А дівчина моя то ружа, то сніг,
Як я її зобачив, аж падаю в ніг.

Товариш мій давний заводить з нею танець.
Тай шепче до неї: диви ся коханець;
А вона як уздріла, то в регіт, то в плач, —
Згадала си любка зелений бокач.

Тай право до мене, хороше, моторне,
За шию вбіймав, до себе мня горне,
Ой любчику любий, ой деж бо ти був,
Що-сь співанки мойїй ніколи не чув? —

І була би більше небога казала,
Коби мня громада не була обстала, —
Той клонить горівку, той пива, той мід; —
Над наше Підгірє на світі вже ніт.

Осип Федьковичь.

Паняночці.

Паняночко — коханочко,
Мій рожівий квіте!
Чом не хочеш, паняночко,
Ділечка робити?
Ти розумна, паняночко, —
На добро́ й труді ся!
Із сестрами, із меншими
Розумом діли ся! —
Хай на землю сонце сяє —
Правда в світі буде,

Хай і крепаки пізнають,
 Що і вони — люде!
 — „Як же можна, щоб я таку
 Роботу робила?!
 Щоб я літа молодії
 Свої загубила?
 Щоб я свою головоньку
 Панську натрудила,
 За чорною роботою
 Ручки поломила?
 Дала мені мати вроду
 І карії очі
 Не на тебе, щоб стратила
 Я свій вік дівочий!
 Паняночко — коханочко!
 Нігде правди діти —
 Таких як ти нам не треба
 На Божому світі...

Черніговець Миколайчик Білокопитий.

ТІЛЬКО ВЖЕ РАЗІВ....

Тільки вже разів сонце вертало,
 Ясненьким світлом днину красило;
 Но мому світлу щож то ся стало,
 Що мені доси не заворіло?

Вже й царинька в гору ся ввбила,
 Росте і в колос буває швидко,
 І ярина вже зазеленіла....
 Мойі пшениці не видко — не видко!

Соловій мило в лузі співає,
 Пташків громада в гаю заграла,
 Жайворон звінко в небо злітає,
 Лиш моя птичка мені-сь не озвала.

Де глянь, з землиці цвіт прозябає
 По за-вчешній поводі,
 В чудові барви луг ся вбирає,
 Лиш мому цвітку щось годі — щось годі.

Доки ж тя, доки, весно, молити?
 Росій над нами лучі тепленькі,
 І руським дітем верни їх цвіти,
 Верни їх пісні рідненькі!

Бульвінський.

На могилі Т. Шевченка.

Не в степу, не на могилі —
 Над Дніпром широким
 Ти заснув вси, Кобзарю,
 Вічним сном глибоким.

Над Невою, під снігами,
 При похмурнім сонці,
 Ти поліг вси мій друже,
 На чужій сторонці.

У головах не посадять
 Червону калину,
 Не привіта соловейко
 Твою домовину.....

Не закує і зовуля
Де небудь в куточку,
У цвітучім та пахучім
Вишневім садочку.....

Круг тебе чужа чужина.
Та не чужі люде:
Є кому тебе оплакать,
Є — і довго буде.

Покоління поколінню
Об тобі розкаже —
І твоя, Кобзарю, слава
Не вмере, не поляже!

А. С. Чужбинський.

Птиці-посли.

Ой соколе, соколоньку,
Далеко літаєш,
Скажи мені молодому,
Де милу видаєш?

— „Твоя мила, як сніг біла,
А око як зоря;
Твоя мила лежить дома
І в жалости хора.

Вчарували вороженьки,
Завидують люде:
Либой, либой Марусенька
Вже твоя не буде.“ —

Ой коби знав мій миленький,
Що я порабляю:
Що про него в душі мойій
Спокою не маю.

Над потоком зелен явір,
Та повисли листи;
Нема кому та донести
До милого вісти.

Сивий орле, сивий орле,
Ти всюда літавш.
Чей бо ти ся до милого
Мого допитавш?...

Лети в листом ти до него,
Що писала мила,
Сказки ёму, що без него
Роком мні година:

Ні я їсти, ні я пити,
Лише плачуть очи,
В день спочинку я не маю,
Годі спати в нѳчи.

Скажи, скажи, сивий орле,
Мому миленькому:
Коли хочеш щаслив бути,
Не вір же нікому! —

Витай, витай, сивий орле,
Відки прилітавш?
Скажи мені, сивий орле,
Що за вістку мавш?

— „Від милої лечу твої
Із листом до тебе,
Що писала до тя мила
З наглої потреби.

Скажи тепер твоїй милій,
Чи їй щиро любиш?
Бо як їй тримавш в явді,
Долю їй загубиш.“ —

Люблю. люблю, як сам себе,
Над срібло, над влото,
Люблю їйї над му душу,
Вмру за ню в охотов!...

Моя мила, не журися!
Будьмо терпеливі;
Чей получимось с собою,
Будемо щасливі! —

Келестин Скоморівський.

Тюрма за волю.

Я не боюсь тюрми і ката,
Вони для мене не страшні!
Страшній тюрма у рідній хаті,
Неволя в рідній стороні.

Мені не встид носить кайдани
За волю краю і братів,
Повор — волочені жупани
Носить, нанявшись до катів.

Нехай нас мучать і катують,
А слова правди не убють;
Нехай кати всі бенкетують,
Час прийде — разом пропадуть...

Що нам тюрма! — то слава наша.
Ми всі тепер сидім в тюрмі,
Всі пем одну ми скорбну чашу,
Одна вона — тобі й мені!

В кого єсть совість і надія,
Того ся чаша не мина;
Той випити їйї в-уміє
Усю, усю, до дна, до дна!

Кого у краще віра грів,
Тому ся чаша не страшна, —
Вона прибавить ще надії
І більше укріпить вона.

В. Я. Верниволя.

Хора.

Як сонце западе, і вечер замрів,
І птичка вколишесь під тихим листом,
І зірки засвітять, і луна розтліє,
І все до спочинку складєся кругом;
Я бідна думаю, і нуджу собою,
До зірки вдихаю, говорю в луною,
Чогось ми так тоскно, чогось нестас —
Скажіть мені люде, що мені в? —

Ожила земляця; яр блисла докола,
І поволоками окрились луги,

Посестри по цвітках, мов крильми сокола
 Гуляють весело, без смутку, тугі;
 Я сиджу самотна, головку звішаю,
 Що сплету віночок, то опять зриваю,
 І слівка в зріниці чомусь ми став,
 Скажіть ми посестри, що мені є? —

Отворю віконце, — соловей щебече,
 Піснями колише в гніздочку люблю,
 А у мні серденько як рибка ся мече,
 І очка надармо складаю до сну;
 І бюся в гадками, як з вітром билина,
 І сплачу часами, як мала дитина,
 Бо щось ми так жалко, щось душу ми пре;
 О мамко, о мамко, що мені є? —

В неділю з полудня стоялам в віконци,
 Співалам весело, ля, ля, ля, ля, ля,
 Нечайно хлопчина, прекрасний як сонце,
 Верг на мя очима, і щез як піна.
 Мене щось кольнуло, ту, о ту в серденько,
 Ох Боже! ох Боже! так дуже дивненько,
 Що ми до днесь в коло головка ся ве;
 Я хора, ой хора — но що мені є?

Чогось мя в віконце мов гачком днесь тягне,
 А з рук ми все повзне, що в руки возьму,
 І кров ми бє в личко, як щось хто прибагне,
 Як огня запросять я воду несу;
 Ні їсти не можу, ні сну я не маю,
 Що хвиля трусливо на двері звираю,
 А двері як рипнуть, то ляк мя бере;
 О бійтеся Бога, — що мені є?...

Микола Устиянович.

До музи.

І ти пречистая, святая,
 Ти сестро Феба молодая!
 Мене ти в пелену взяла
 І геть у поле однесла,
 І на могилі, серед поля,
 Як тую волю на роздолі,
 Туманом сивим сповила, —
 І колисала, і співала,
 І чари діяла... І я...
 О, чарівниченько моя!
 Мені ти всюди помагала,
 І всюди, віронько моя,
 Ти не марніла, ти сняла...
 В степу безлюднім, в чужині,
 В далекій певолі,
 Ти в кайданах пишалася
 Як квіточка в полі;
 Із казарми смердячої
 Чистою, святою
 Вилітала, як пташечка,
 І понадо мною
 Полинула заспівала,
 Моя сизокрила, —
 Мов живущою водою
 Душу окропила...
 І я живу — і надо мною
 Своєю Божою красою
 Витаєш ти, мій херувим,
 Золотокрилий серафим,
 Моя порадонько святая,
 Моя ти доле молодая!

Не покидай мене в ночі .
 І в день, і в вечір, і рано
 Вітай зо мною... і учи, —
 Учи неложними устами, —
 Хвалити правду, — помози
 Молитву діяти до краю.
 А як умру, моя святая,
 Моя ти мати! — положи
 Свого ти сина в домовину,
 І хоть єдиную слезину
 В очах безсмертних покажи...

Тарас Шевченко.

Галич.

Славний Галич під горою
 Знемігся, конає,
 А Дністер єму сльовою
 Ноги умивав.
 І молитву шепче тиху
 За владика свого,
 Із котрим добро і лихो
 Ділив віків много.

Понад ним же замок древній
 Братови до скону,
 Провалючись у землю,
 В старі кости двонить.
 Вже із церкви — жалібниці
 Сирім гробом вів;
 Круг їйї шинки, крамниці,
 Бариші чужії.

По заулках вже ховаєсь
 Люд йійі хрещений,
 Слабне мовчки й потопає
 В жидівській кишени.
 А ми бачим всьо й що-сили
 Прадідів ругаєм —
 І за ними в слід, в могилу,
 Сонні поспішаєм.

Прокиньтесь!..
 В останній раз
 Зоря займається для нас
 І будить всіх — і до житя
 І праці і борби нас кличе!
 В останній раз!

Дивіть: усі народи братні
 Купають в поті зною лиця
 І плодом праці благодатним
 Вже крешуть живнь собі нову,
 І бистрою безпечною ходою
 Спішать на волю золоту; —
 А тільки ви одні, одні,
 На скверній постели рабства,
 Качаетесь ліниві в сні, —
 І кленете пророкови,
 Що вас збудив до жертв і до житя, —
 І допчете нетямущі свій цвіт,
 Котрий від кілька соток літ
 Аж нині розмаївсь з весною —
 Сумною, тихою, красою.

Оттак-то власними руками
 Ви гребете нам всім могилу,
 І необачні клічете
 Невідразиму смерти силу
 На землю й на людство своє.
 О, стямтеся! дивіть: по ній
 Іде у слід розпука й гнів
 І дій грядущих суд страшний —
 І проклін внуків, правнуків!

Прокиньтеся!
 Усі віки вас кличуть:
 Прокиньтеся!
 Могили вас вживають;
 І вся земля від ставищ Пинська дичи
 До за-карпатського розмаю,
 Від Дону Святославича
 До Сяну й тихого Буга,
 Кидає скибу вам у вічі,
 Ситну і потом і слезою
 Й святою мучеників кровю,
 Глаголючи: Прокиньтеся!

Прокиньтеся, раби Ховарів,
 Рабі покірнії Варяг,
 Рабі Оварів і Болгарів,
 Все гнетені на всіх віках!
 Прокиньтеся, раби Половців,
 Котрих на вас ваш князь водив,
 Піддані Ляхів, Литовців,
 Обніжжє Німців й Москалів! —
 Прокиньтеся! Опам'ятайтесь!
 В останнє голову зведіть,

Житє в останнє захищайте —
 І честь народню бороніть!
 Нехай старі богатирі,
 Нехай катовані діди,
 Нехай не многі слави дни,
 І ляцькі ломані присяги,
 Тюрма, Сибір і кнут Варяга,
 Чеснота і батьків гріхи
 І нинішні лінивi дни,
 З усіма кривдами, усіми,
 Нехай вам стануть пред очима!
 І грянуть в душу вам громами,
 І неватертими красками
 Нехай там образ свій кровавий
 Огняним долотом заріють!

Тоді займеться вам душа
 Пекучим болем величавим,
 Й огнем пречистим блисне вся
 Свободи, просвіти і слави.
 Тоді, як живнє, полюбите
 Те безталаннє житє
 Народу свого, і в чола
 Зітрете сміло ви гидке
 Пятно покiрного раба
 І станете плечем по-уз плечє
 За правду й волю разом всі,
 І працею просвіти зажжете
 В народі огні всі благі;
 І зацвите він щедротами
 По межі рідними братами —
 І адвигне вам в своїх серцях
 Нерукотворний памятник,

Котрого не зруйнує враг
І не затре сотенний вік;
Памятник вдячності народу
За жизнь, просвіту й свободу.

Корнило Устиянович.

Згадай мене...

Згадай мене, мила,
Ранньою весною,
Як зів'яне квітка
В тебе під ногою,
І засохне до весні, —
Тоді мене, мила, спомяни!

Згадай мене, мила,
Як пташка заб'ється,
В залізную клітку
Сама розіб'ється
І загине без вини, —
Тоді мене, мила, спомяни!

Згадай мене, мила,
В тяжкую пригоду,
Як твоя обручка
Звалиться на воду
І не вийде з глибині
Тоді мене, мила, спомяни!

Степан Рудаківський.

Як в сумерки...

Як в сумерки вечірний дзвін
 Під темний вечір сумно дзвоне,
 Як в вітром в поли плаче він,
 А у діброві тяжко стогне, —
 Тоди душа моя болить
 Від смуги, плачу по невірній,
 А думка все туди летить,
 Де вперш почув я дзвін вечірний,
 Де вперше так я полюбив
 Поля привольні та діброви,
 Де вперше світ і радість вдрів, —
 Та карі очи й чорні брови!
 Проснеться все в души тогди,
 Вечірний дзвін усе розбуде;
 Сльоза проба і від нудьги
 Душа всі радости забуде.
 О! тяжкий, дзвоне, твій привіт
 Тому, хто милого не мав;
 Душа болить і меркне світ,
 А серце гірше занивав.

Михайло Н. Петренко.

Річка.

Чом річенько домашная
 Так пливеш поволи?
 Чом водиці не ровливш
 З берегів на поле?

Годі плисти самотою,
Час вже тугу збути :
Шуми, гуди фаленькою,
Щоб далеко чути !

— „Як же мені, рідний сину,
Не плисти поволи !
Високіі береженьки,
Ще й рівненьке поле.

Я би в фалю загреміла,
Та водиці мало ;
За то гладке личко мов,
Чисте як веркало.

Були тучі, дощі, громи,
Води забреніли ;
Що ж !... підрили береженьки,
Й воду сколотили.

Лучше плисти потихоньки,
Та певненьким ходом ;
Оминати островоньки,
Каміня й колоди.

Так поплину тихо, смирно,
Без шуму, без горя ;
З личком чистим, незмученим
Чей дійду до моря !“

Якіє Головацький.

Думка в тюрмі.

Ой рано я, рано устану,
 На ясне небо погляну,
 А небо, що синій криштал...
 А в серці важкий сум і жаль!

Всміхався небо і мінить,
 Глядить на тюремні стіни,
 А стіни пожовкли — від слів,
 Що ними просякли на скривь!

Ех, ясне небо, чому ти
 Глядиш так весело всміхнуте?
 По що в ту прокляту кліть
 Ти шлеш мні свій любий привіт?...

Ту сльози — ти радість голосиш;
 Ти вольности запах приносиш,
 А тутки понура тюрма —
 Могила тісна і німа!

Живий у могилу заритий
 Гляджу я на світлом облитий,
 На вольний, веселий той світ —
 Кров жаром у жилах кипить!

За що мене в пута скували?
 За що мені воленьку вняли?
 Кому я і чим завинив?
 Чи тим, що нарід свій любив?

Бажав я для скованих — волі,
 Бажав для нужденних я — долі,
 І рівного права для всіх:
 Се весь і єдиний мій гріх!

Іван Франко.

Коли б!

Коли б я знав, куда дівать
 Свою журбу, велике горе;
 Коли б зумів я одгадать,
 Коли неправду правда зборе!
 Коли б я знав, в кого достать
 Води цілющої-живої,
 Щоб рани серця залить
 Свої матері старій!

Коли б я знав, де доля спить,
 Коли б я знав, щоб Дніпр воркує,
 Чого сердито він шумить,
 Чого бурливо так хвилює?
 Коли б я здужав розбудить
 Братів, із тьми на світ підняти;
 Коли б умів їх врозумить,
 Як тяжко стогне наша мати!

Да ба! Не дав Господь міні
 Душі могутчої пророка,
 Словес його не дав міні —
 Не дав всевідящого ока!..

Олександр Кониський.

Побратимови

посилаючи йому пісні українські.

Д у м а.

От так, Николаю, Українські вірлята
 І веселять душу й серце загрівають;
 От так, Николаю, руські соколята
 То в голос то в тиха матери співають;
 Аж мило згадати, як то серце бється,
 Коли в України руськая пісенька
 Так мило, солодко коло серця вється,
 Як коло милого дівка русявенька.
 Так го обнимає так до себе тисне,

Пригортає і любує,
 І голубить і цілує,
 І плеще і тішить,
 І медочком дишить;

Що трохи не скажеш: пусти мене, пісне!
 Аж тут і небавком буйний вітер повине,
 Гостинець вже инчий, от вже думку несе.
 Несе й каже: — сю ніч степами гуляв я,
 Нагулявшись до волі, по могилах лягав я,
 Буцім то спочити — а то підслухати,
 Як то стара бувальщина буде розмавляти:

Про давні літа,
 Про давні часи,
 Як слава гуля
 Світом в округи;
 Про руських батьків,
 Боярів, князів,
 Про гетьманів, козаків.

І стане повідати в разу так мило,
 З тиха й величаво, мов над морем цвила
 Цвіт — доля любенько, потім голоснійше
 Застогне, заплаче, що раз то сумнійше,
 Сумнійше, страшнійше гукне, засковиче,
 З під могил, казавбись, старих людей кличе: —

Щоби поспитати

Про спис, про шаблюку:

Щоби розвідати,

Про орду канюку,

Як руським тілом згодувалася;

Як руськов кривлев напувалася;

Як руська шаблюка все ві витала,

І кривим зубом серце добувала;

В пуци вигідненько на нічліг стелила,

В воду — під могилу спати кладовила.

І знов згомонить ти нишком, мило — немно,

Як в сумрак вечірний, півсонно, півтемно;

І луно ровпусить гень-гень долинами,

І гомоном шибне гень-гень дубровами;

Ні то комусь то десь там повідає:

Як то, колись то, красою засяє;

Як при Чорнім морі

Себе завітчав;

В степах на просторі

Весело заграє;

Як в водах — Дніпрі

Змивсь, прибересь,

Легеньким крильцем

На Дніпр занесеся:

В тихенькім Дніпрі

Собі прилягнеся;

Крилоньками сплесне,

Стрясе, злопотить,
 Під небо, до сонця
 Гень гень полетить ;
 Під небом, край сонця
 Сонічком повисне :
 І буде літати,
 І буде співати,
 І о руській славі
 Скривъ світу кавати ! — —

Маркіян Шашкевич.

До ворожки.

Ой лишенько бабусенько,
 Серденько болить !
 Навчіть мене, голубонько,
 Що йому робить ?
 Куди гляну, серце вяне :
 Красний божий світ,
 Бринять всюди паняночки,
 Як королів цвіт.
 Піймав би я любесеньку, —
 Принади нема,
 Нема грошей-побрякчаків,
 І вдачі кат-ма.
 Поворожіть, бабусенько,
 Дайте грошенят,
 Куплю собі поле й хату,
 Коней-соколят,
 Приберуся в оксаміти
 На диво панам,

Стукну, брязну підківками,
Словами додам.
Буде в мене принадонька,
Пташки налетять,
Клювати-муть принадоньку,
Мене звеселять.
А то лишко, бабусенько —
Принади нема,
Нема грошей-побрязкачів
І вдачі кат-ма.

Леонід Глібіє.

Іділля.

Як би ви знали, паничі,
Де люде плачуть живучи,
То ви б іділлії не творили,
Та марне Бога б не хвалили,
На наші сльози сміючись.
За що, не знаю, називають
Хатину в гаї тихим раєм!
Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози! Я не знаю,
Чи вєсть у Бога люте зло,
Щоб у тій хаті не жило, —
А хату — раєм називають!

Не називаю йїї раєм,
Тої хатиночки у гаї
Над чистим ставом край села.
Мене там мати повила

І повиваючи співала,
 Свою нудьгу переливала
 В свою дитину. В тім гаю,
 У тій хатині, у раю
 Я бачив пекло... Там неволя,
 Робота тяжкая, ніколи
 І помолитись не дають.
 Там матір добрую мою
 Ще молодую — у могилу
 Нужда та праця положила.
 Там батько, плачучи з дітьми,
 (А ми малі були і голі)
 Не витерпів лихої долі,
 Умер на панщині. А ми
 Розлізалися межі людьми,
 Мов мишенята. Я до школи
 Носити воду школярам;
 Брати на панщину ходили,
 Поки лоби їм поголили;
 А сестри! сестри!... Горе вам,
 Мої голубки молодії!
 Для кого в світі живете?
 Ви в наймах вирости, чужії,
 У наймах коси побіліють,
 У наймах, сестри, й помрете.

Міні аж страшно, як згадаю
 Оту хатину край села!
 Такії, Боже наш, діла
 Ми творимо у нашім раї!
 На твоїй праведній землі
 Ми в раї пекло ровели,
 А в тебе другого благаєм.

З братами тихо живемо :
 Лани братами оремо
 І їх слезами поливаєм.
 А може й те ще.... ні, не знаю,
 А так здався : — сам вси....
 (Бо без твоєї, Боже, волі
 Ми б не нудились в раї голі!)
 А може й сам на небеси
 Смієшся, батечку, над нами,
 Та може радишся с панами,
 Як править миром?! Бо дивись :
 Он гай зелений похилився,
 А он з за гаю виглядає
 Ставок, неначе полотно,
 А верби геть-геть по над ставом
 Тихесенько собі купають
 Зелені віти.... правда, рай?!
 А подивися та спитай,
 Що там твориться у тім раї?...
 Звичайне, радість та хвала
 Тобі єдиному, святому
 За дивнії твої діла!

От тим то й ба! Хвали нікому,
 А кров та сльови та хула,
 Хула всьому! Ні, ні, нічого,
 Нема святого на землі!
 Мені здасться, що й самого
 Тебе вже люде прокляли.

Тарас Шевченко.

Ні зле, ні добре.

„Здоров, брате!“ — А, здоров! —
 „Що ж ти так змінився“?
 — А не диво, брате мій, —
 Бо я оженився! —
 „Слава Богу!“ каже той.
 — Ні, не слава Богу:
 Моя жінка і бридка,
 І крива на ногу. —
 „То але, брате!“ каже той.
 — Ба ні, не але, брате!
 Бо за нею я як чорт
 Зробився багатий;
 Славну хату вбудував,
 Ходив у дорогу!...
 „Слава Богу!“ каже той,
 — Ні, не слава Богу!
 Воли згинули в Криму,
 До дому вернувся, —
 Аж і хата у вогні!
 І хати позбувся.....
 „То але, брате!“ — Ні, не але! —
 Як хата горіла,
 То і жінка там моя
 В вогні околіла. —

Степан Руданський.

Туга за родиною.

В чужиньці загибаю,
 Марно життя йде,

За родиню поглядаю,
 Ах, де ж она, де?
 О мій Боже милостивий,
 Верни мя до мів,
 Най почую ще раз милий
 Звук родинних слів!
 Відтам лекше вітер вів,
 Де родинний край,
 Там онакше вечерів,
 Там то щастя рай;
 Тож тудя мя гадка тягне,
 Тож не маю сна,
 Поки серце там не лягне,
 Не усхне слеза.
 Ви, мої родинні ниви,
 Коли ж знов до вас
 Пригорнуся і щасливі
 Будем снити врав
 О любощах і о доли
 Свої вітчини,
 Ця не вернуться ніколи
 Часочки весни?
 Як маються повертати,
 Скажіть ми, скажіть!...
 Бо ж горести потішати
 Ніт поради, ніт!...
 Ой тогди буде милійше
 Хоть і в чужині,
 Коли літко щасливійше
 Зійде вітчині.

Іван Гушалевиц.

Маруся.

„Я знаю, Марусе, дівочу натуру“ —
 Так мати старая казала дочці —
 „І я дівувала, була молодкою;
 Тогди парубки все були молодці;
 На грищі співала, на досвітках пряла,
 На улиці часом до світа гуляла....

А бувало, стане скучно,
 Серце нив да болить,
 В грудях важко; плачеш плачеш....
 Божий світ не веселить!...
 У садку пташки щебечуть,
 По степу цвітуть квітки:
 Як послухавш, як глянеш,
 Плачеш Бог-зна од чого!...

І знати не знала, чого я бажала!
 І все було, доню, я так сумувала,
 Поки твій отець мене кохати не став,
 Поки в моім любим нас піп не звінчав...
 Кинь лихом об землю, та будь веселенька!“
 І думає дочка, схилившись до неньки:
 „Чом доси мене ще ніхто не кохав?“

Евгеній Гребінка.

Ах, як же в світі не жити!

Під вечер на весні, як все віджило
 Трави зелені буяють,
 І в очах діда старого зацвило,
 Хоть ледви кости змагають.

Сів він під липу мов та купина,
 Бородов вітрик играє,
 А побіч него мала дитина,
 Цвітки-первістки збирає.

І дідо смотрить, вливився на внуку,
 Як она цвіточки вяже,
 Простер сухую, дрихлаву руку,
 Тай слабим голосом каже:

„Ходоньки рибко, ходи ід мені!
 Про тебе хочеса жити;
 Батька не мавш, не маеш нені,
 Кому ж ты пташко тулити?“

„Ох, бач, нікому, як мені старому,
 Що то над гробом трясуся,
 Ходоньки к мені! бо вже потому
 І я в ті трави завюся.“

„В трави завюся, не відовуся,
 Хоть ти закличеш на мене,
 Хиба у той час в землі зворохнуся,
 Як ти забудеш про мене.“

„Ох ні, дідусю! у землі хроби,
 Що би ви тамонь ділали?
 Боя не дасть такої хроби:
 Они-б вам спати не дали.“

Ох ні, дідусю! я набирала,
 Найкрасших цвіточків нині;
 Кому-ж би цвітки тії давала,
 Сли вам не бути в хатині?

Дівча старому защебетало,
І на колінах повисло,
Обіруч діда щиро обняло,
Личка до груди притисло.

Щасливий дідо, яв свою внуку
До груди сухої тулити,
І мовить, забувши на старість-муку:
Ах, як же в світі не жити!...

Евгеній Згарський.

Не завидуй.

Не завидуй багатому,
Багатий не має
Ні приятні, ні любови, —
Він все те наймає.
Не завидуй могучому,
Бо той заставляє.
Не завидуй і славному,
Славний добре знає,
Що не його люде люблять,
А ту тяжку славу,
Що він кровю та сльовами
Вилле на забаву.
І молоді як війдуться,
То любо та тихо
Як у раї... а дивишся —
Ворушиться лихо!

Не завидуй же нікому,
Дивись кругом себе :
Нема раю на всім світі,
Хіба що на небі.

Тарас Шевченко.

На чужині.

Буковино моя мила,
Мій солодкий краю,
Як на тебе сиротина
Нишком погадаю,
То заплачу жалібненько
На чужій сторонці,
Бо тут вяну і всихаю
Як листок на сонці.

Рідне слово тут не чую,
Пустка тут усюди,
Тут не наші щирі, руські,
Но чужії люде.
Тут ні друга, ні родини.
Ні рідної хати,
Тяжко, Боже, на чужині
Вік свій вікувати.

Тут про діла казацькїї
Звістки не зачуєш,
Тебе дівчá не розважитьь
Тут, як засумуєш ;

Тут і пісні не так складно
 Як у нас співають,
 Тут мов в пугах у залівних
 Танцюють — гуляють.

Тут і гори не таківські
 Як наші високі,
 А ліси ті чужинецькі
 Не наші широкі;
 Тут пташата не співають
 Весною лугами,
 Тяжко, Боже, та чужими
 Жити сторонами!

Як би крильця соколові
 Мав я сиротина,
 Полетів би, де зелена,
 Люба Буковина,
 Де Прут, Черемш, де Бистриця,
 Де гори Карпати...
 В Буковині мило жити,
 Мило й умерати.

В Буковині любо, мило,
 Наче в Божім раю;
 Як тебе я рідний краю
 Серденько згадаю,
 То заплачу на весь голос
 На чужій сторонці,
 Бо тут вянущу і всихаю
 Як листок на сонці.

Данило Млака.

До молодези.

На вас, завзяті — юнаки,
Борці за щастя України,
Кладу найкращі думки,
Мої сподівання єдині.

В вас молода ще грає кров,
У вас не знівечені сили,
Не вигасла в душі любов
Не підкупна за люд похилий.

Не занежайте ж ви сі,
Не розгубіть по світу все,
Нехай вона ваш дух гартує
У невсипущій боротьбі!

Бо стоголовий людський кат
Лютує — дужчає що днини...
Не можна тратить і хвилини,
Поки ще стогне темний брат.

Поки живий, мерщій несіть
Сліпому світиво просвіти,
І в серце, смертю повите,
Живу надію закропіть.

Вшануйте рідну вго річ,
Назвіть без хитроці своєю,
І розженіте над землею
Ви непровору, глузу ніч.

Най кат жене, а ви любіть
Свою окрадену родину, —
За неї сили до загину,
А навіть душу положіть.

Гетьманець.

Глек.

(П'священо Грицькові Основяненкові).

Йшов Глек Петро, уже півненькою добою,
Від панотця, та й так балакав сам з собою:
„Ні, ні, панотче, ні! щоб помилився,
Та не в своїй я хаті опинився...
Ні, ні! сього не буде вже зо мною!...
Доба, бач, півня... та й сею добою,
Хоч трохи, бач, і випив, сількось! дочвалаю,
Таки до хати... вже і мріє із за гаю!
Ось! Божії на небі зірочки,
Мов на Великдень в церкві свічечки,
Дна за другою блись та блись
А далі всі і ваялись!...
А онде й молодик! здоров був, молодиче!
Еге! чи він то чув, як його хто кличе!
Заліз собі за хмару, та й куня! —
Та де то я? отсе іще пеня!
Он-там щось бованіє мов стіжки...
Так не стіжки...е, бачу, могилки!
Се гробовище, бачу! онде мріє
Й зелений хрест — старий там сотник тліє!
Та що то був з його колись за чоловік!
І довго жив: таким дай Боже й довгий вік!

В неділю, в свято з поваранку
 Отсе ворота і оддзяпять:
 Иди, иди хто тільки втрапить —
 Є всякому горілки чарка,
 Й усе! Є, вже таких, мабуть, нема на світі!
 Хоч, так-таки, перебери в усім повіті,
 Хоч з свічкою шукай, нема таки, нема!
 А вже умі того було в нього, умі!...

А осьдечки й Семен Патика.
 Хоч голова була й велика,
 Та розуму вділив Господь їй трохи:
 Все жінки було слуха він Явдохи!
 Чи до людей пійти, чи жито жати,
 Чи-то другая де яка робота:
 Ну, так що вже не вийде було з хати,
 Не тільки щоб без жінки за ворота:
 Воно-б то й чудно, а в людей буває! —
 Е! не такий був Опанас Куліш:
 То, бачиться, лежить він в ліву руку...
 Голінний вдався на усяку штуку:
 Чи віз, чи колесо, чи-то леміш
 Полагодить тобі, або сокиру, —
 До його йди: він вже такий... хоч що утне!
 З біди нераз визволював він і мене,
 Та й шли до його із усього миру!
 А його жінка ще к тому й знахорювала,
 Та таки-так, що де-кому і помагала.
 Побіля його и Юхим Стонога:
 Так, ні-завіщо згинув він, небога!
 Поки не встарівся, було завзяття,
 Була худобинка, і люди поважали!
 А як на старість поховав він зятя,

Й дочку, так таки те, що від печали,
 Та й так — від чого, хто його вже знає —
 Що дня, сердега, він в шинок' було чвалав...
 Не то щоб сам він пив — він і людців частувє —
 Так, бач, було вже дуже часто чимчикує!
 А далі ні-завіщо звівся...
 Зімою якось запівнився —
 (Та і лиха ж була година!)
 Закляк сердега в хуртовині...

Он-там, біля верби, Олекса Шпичка:
 Русявий чоловік, а хата не величка,
 І по сусідству жив — кумедний чоловік!
 Ну так, що в вигадках пройшов його весь вік...
 І видумав він на своїм віку чимало,
 Та все за ним собі в могилу почвалало.
 Отсе було сидить він в мене, або в кума, —
 Всі торохтять, а він тихесенько... все дума!
 А там, гляді! по своєму млин і змайструє:
 „Та се не млин!“ в розумних де-хто було каже;
 „Ні, ні...“ Москаль народові було толкує.
 А млин тобі, як дьогтем він його підмаже,
 Як піде було драть — і вітру мов не має,
 Дере він, крилами як той орел махає!
 Отсе майстри: „Навчи, будь ласкав!“ та с по-
 клоном!

А він: „От Бог зна що! хиба воно так трудно?
 Подумай лишень сам! хиба подумать нудно?
 А вже навчить не вмю! бий хоч макогоном!“
 Не тільки те, й узя по нашому не звяже,
 А все по своєму: „На те і розум!“ — було каже —
 „Тче і паук, таку як батько, павутину!“
 Таківський був! отже пішов у домовину...

В отсім кутку Ляці: йїх на селі
 Було не грохи : отже всі в землі!
 Оден з них... Павло... так той аж в манастир
 Пішов, до Києва, тай у ченці постригся :
 Спасенний чоловік!... вже може й присвятився...
 Як вїйдуться було, та як почне псалтир —
 Е! вже письмо, покійник, знав він дуже! —
 Воно, хто його зна, що він таке читає,
 Так сльови котються, й мороз всього проньмає...
 А він собі чита, йому й байдуже!
 Як в Київ раз прийшло наших з села чимало,
 З ним бачився наш Федір Покотило :
 „Не те (казав) вже і в ченцях, як то бувало!“
 Уремя-б то усе переробило!...

Всі полягли! садки, ставки і хати,
 Й діток покинули, хто був жонатий! —
 Тут матінка моя й покійник батько :
 Од них малим зостався я, й мене
 Приняв Михайло Квач, покійний дядько :
 Його за те Бог в царстві спомяне!
 Е, вже таких нема, вже вивелись меж нами!
 Він з Запорозя був, та як було почне
 Про старину... вже вивелись такі меж нами...
 Він взяв мене, довів до розуму, женив...
 Бог дав було й діток, та в світ пустив
 Не на довго... і жінку розлучив зо мною...
 Упять я на світі зостався сиротою...“
 Так Глек старий балакав дуже, далі тихше,
 А там замовк, схилився на могилу...
 До церкви вранці йшли — до його, він не дише :
 Взяли, тай положили в домовину.

Амерозий Метликський.

Дівоча правда.

Сонце вставало; скрізь на небі чисто,
 Де-не-де хмарка гуляла по волі,
 Тихо в діброві, тільки ледви листом
 Щось розмовляла висока тополя.

„Слухай, козаче!“ говорить дівчина:
 „Як одно сонце у неба святого,
 Так ти, мій любий, вірна дружино,
 Один у мене, і нема другого.“

Сонце сідало; скрізь на небі чисто,
 Місяць зза гаю випливав по волі,
 Тихо в діброві, тільки ледви листом
 Щось розмовляла висока тополя.

А вже другому кавала дівчина:
 „Як один місяць у неба святого,
 Так ти, козаче, вірна дружино,
 Один у мене, і нема другого.“

Невідомий.

Вівця та газда.

По раз другий в однім році
 З вівці газда руно брав;
 Тихо лежала на боці,
 Но як з вовнов шкіри вдрав,
 Як Валаама ослиця
 З болю чудом прорекла:
 Чоловіче, я не криця,
 От з мене кров потекла!

Не муч же мя так без міри
Тому, щом бидля просте,
Як не стане на мні шкіри,
На чім вовна поросте ?

Лука Данкевич.

Коханнє.

„Серденько, бабусю! Чи правда, що кажуть,
Буцим полюбити треба на віку?...
Да не тогді, кажуть, як руки вже звяжуть....
Не знаю, де чула я мову таку,
Тільки знаю — чула сю мову давненько.“

— „Перехрестись, серце! Нехай Бог боронить,
Щоб ти полюбила кого до вінця!
Та ~~люб~~ов до лиха та до сліз доводить,
Та ще й до другóго гіршого кінця....
Щоб його й не чути тобі молоденькій!“

„Чудні твої речі, бабусю рідвенька!
На що й вік дівочий, коли не любіть?...
А як-же полюбить горяче серденько,
Дай раду, бабусю, що тогді робіть....
Від щирої любові в вілля на світі?“

— „Зілля від усього в на світі; наче
Ти й досі не знавш... Гаю, схаменись!
Чи заболить серце, чи думка ледача
У голову зайде — щиро помолись:
Сим зіллям на світі всьо можна лічити.“

Давно заховалось сонце за горами;
 Пливе білолиций по небу тихенько,
 У селі і в полі усе давно стихло,
 Тільки не стихав в гаю соловейко.
 По улиці тихо ковак чорнобривий,
 Накинувши злегка свитину на плечі,
 Іде до дівчини.... В гаю зелененькім
 Так гарно та любо соловей щебече!
 Підходить тихенько до милої хати,
 Заглянув в віконце — забилось козаче!
 На вколішках Галя перед образами
 Стоїть, як дитина, та гіркими плаче.
 Обомлів чорнявий. „Що се Галі сталося?
 Чи вжеж тії сльози — дівочі хімери!...“
 Постукав в віконце — Галя заховалась....
 А потім тихенько заскрипіли двері.
 Побіг... обнялися; тільки слізвоньками
 Ковацького серця огонь Галя тушить,
 А ковак чорнявий цілує, милує,
 Щирим цілуванням теплі сльози сушить.

Свище соловейко в гаю зелененькім;
 Скоро за горами сонечко проснеться —
 А Галя, обнявшись, с коваком гуляє,
 Гуляє, заплаче — і знову сміється.

Кузьменко.

Гамалія.

„Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі
 Із нашої України!
 Чи там раду радять, як на Турка стати, —
 Не чуємо на чужині.

Ой повій, повій, вітре, через море
Та в Великого Лугу,
Суши наші сльози, заглуши кайдани,
Розвій нашу тугу!

Ой заграй, заграй, синесеньке море,
Та під тими байдаками,
Що плывуть козаки, тільки мріють шапки,
Та на сей бік за нами.

Ой Боже наш, Боже! хоч і не за нами,
Неси ти їх в Україні;
Почуємо славу, козацькою славу
Почуємо, та й загинем!

От-так у Скутарі козаки співали;
Співали сердеги, а сльози лились;
Лилися козацькі, тугу домовляли.
Босфор аж затряся, бо в-роду не чув
Козацького плачу; застогнав широкий
І шкурою, сірий бугай, стрепенув,
І хвилю, ревучи, далеко-далеко
У синєє море на ребрах послав.
І море ревнуло Босфорову мову,
У Лиман погнало, а Лиман Дніпрові
Тую журбу-мову на хвилі подав.

Зареготався дід наш дужий
Аж піна в уса потекла.
„Чи спиш, чи чувш, брате Луже?
Хортице сестро?“

Загула
Хортиця в Лугом: „Чую, чую!“
І Дніпр укрили байдаки,
І заспівали козаки:

„У туркині, по тім боці,
Хата на помості.
Гай, гай! море, грай!
Реви, скелі ламай!
Пойідемо в гості.

У туркині у кишені
Таляри-дукати.
Не кишені трусіть
Йідем різать, палить
Братів визволяти.

У туркині яничари
І баша на лаві.
Гай ги, вороги!
Ми не маєм ваги!
Наша воля й слава!“

Пливуть собі співаючи;
Море вітер чує,
Попереду Гамалія
Байдаком керує.
Гамалія, серце мліє:
Сказилося море.
Не злякає! — і сховались
За хвилі — за гори!

Дрімає в гаремі, в раю Византія,
І Скутар дрімає; Босфор клетотить,
Неначе скажений; то стогне, то вив:
Йому Византію хочеться збудить.
„Не буди, Босфоре: буде тобі горе!

Твої білі ребра піском занесу,
У мул поховаю! (реве синє море)
Хиба ти не знавш, яких я несу
Гостей до султана?⁴

Так море спиняло,
(Любило завзятих чубатих Славян).
Босфор схаменувся. Туркиня дрімала.
Дрімав у гаремі ледачий султан.
Тільки у Скутарі, в склецу, не дрімають
Козаки сердеги. Чого вони ждуть?
По своєму Бога в кайданах благають, —
А хвилі на той бік ідуть та ревуть.

„О, милий Боже України!
Не дай пропасти на чужині,
В неволі вольним козакам!
І сором тут, і сором там —
Вставать з чужої домовини,
На суд твій праведний прийти,
В залах руки принести,
І перед всіми у кайданах
Стать козакові....

— „Ріж і бий!
Мордуї невіру бісурмана!“
Кричить за муром. Хто такий?
Гамалів, серце мліє:
Скутар скаженів!
„Ріжте, бийте!“ на фортеці
Кричить Гамалія.

Реве гарматами Скутара
Ревуть, лютують вороги;
Козацтво преться без ваги, —
І покотились яничари.

Гамалія по Скутарі —
 По пеклу гуляє,
 Сам хурдигу ровбиває,
 Кайдани ламає.
 „Вилітайте, сірі птахи,
 На базар до паю!“
 Стрепенулись соколята,
 Бо давно не чули
 Хрещеної тії мови.
 І ніч стрепенулась:
 Не бачила, стара мати,
 Ковацької плати.
 Не лякайся, подивися
 На бенкет ковачий!
 Темно всюди, як у будень,
 А свято чимале.
 Не злодії в Гамалієм
 Йдять мовчки сало
 Без пашлика. „Засвіtimo!“
 До самої хмари
 З щоглястими кораблями
 Палає Скутара.
 Византія пробуркалась,
 Витріщав очі,
 Переплива на помогу,
 Зубами скрегоче.

 Реве — лютує Византія
 Руками берег достає;
 Достала, викнула, встає —
 І на ножах в крові німіє.
 Скутар, мов пекло те, палає
 Через базари кров тече,

Босфор широкий доливає.
 Неначе птахи чорні в гаї,
 Козацтво сміливо літає.
 Ніхто на світі не втече!
 Огонь запеклих не пече.
 Руйнують мури, срібло-золото
 Несуть шапками козаки
 І насипають байдаки.
 Горить Скутар, стиха́ робота,
 І хлопці сходяться; зійшлись,
 Люльки в пожару закурили,
 На байдаки, — та й потягли
 Рвучи червоні гори — хвилі.

Пливуть собі, ніби з дому,
 Так буді́м гуляють,
 Та, звичайне Запорожці,
 Пливучи співають:

„Наш отаман Гамалія
 Отаман ваввятий,
 Забрав хлопців та й поїхав
 По морю гуляти, —
 По морю гуляти,
 Слави добувати :
 Із турецької неволі
 Братів визволяти.
 Ой, прийїхав Гамалія
 Аж у ту Скутару, —
 Сидять брати Запорожці,
 Дожидають кари.
 Ой, як крикнув Гамалія :
 „Брати, будем жити, —

Будем жити, вино пити,
 Яничара бити,
 А курені келимами,
 Оксамитом крити!“
 Вилітали Запорожці
 На лан жито жати;
 Жито жали, в копи клали
 Гуртом заспівали:
 „Слава тобі, Гамаліє,
 На весь світ великий, —
 На весь світ великий,
 На всю Україну,
 Що не дав ти товариству
 Згинуть на чужині!“
 Пливають, співаючи; пливе
 Позад заввятий Гамалія:
 Орел орлят мов стереже;
 Із Дарданелів вітер віє,
 А не женеться Византия:
 Вона боїться, щоб чернець
 Не засвітив Галату знову,
 Або гетьман Іван Підкова
 Не кликнув в море на ралець.
 Пливають собі, а із-за хвилі
 Сонце хвилю червонить;
 Перед ними море миле
 Гомонить і клекотить.

Гамаліє, вітер віє.....
 Ось-ось наше море!...
 І сховалися за хвилі, —
 За рожеві гори.

Тарас Шевченко.

До Данта.

Прочитавши його поему „Пекло.“

Хто не знає, Данте, твого горювання,
Той і твого пекла страшного не визнає:
З твого серця вийшли ті оповідання.

В праведному серці той огонь палає,
Що палить у пеклі душі беззаконні.
В мученому серці холод побиває

Рожевії квіти, пишні, благовонні,
Що гинуть без сліду, що, мов сон, зникають,
Оставивши в серці болі невимовні.

Нехай усі люде тії болі чують;
Нехай усі землі, всі язики знають,
Як великі душі за весь мир горюють.

Панталеймон Куліш.

Вітер.

Чого вітре, чого буйний
Дмеш на Україну?
Вона і так обідрана,
Вона сиротина.
Було колись і в нас тепло,
Було — да пропало,
Засвистіла хуртовина
І холодно стало.

Стихни вітре, схаменися,
 В нас нема кожуха,
 Не руш хмари, дощу треба,
 Бо буде засуха.
 Нехай поля України
 Знов зазеленіють;
 Начинають життя сходять, —
 Нехай же поспіють.
 Не вий вітре од півночи,
 Ми тебе благаєм,
 Бо спинити, заперити
 Ми сили не маєм.
 Повій вітре тихесенький
 З-за синього моря,
 Да принеси в Україну
 Козацькую волю!

О. Я. Вервиголи.

Пречиста Діво радуйся Маріє!

У сине море сонце ясне тоне,
 І своє світло ніби кров червоне
 По всій країні доокола сіє, —
 А там вазульку в гаю десь чувати,
 А там звіночок став селом кувати,
 Там в борі вітер листьом шелелів:
 Пречиста Діво радуйся Маріє...

Пречиста Діво радуйся Маріє!
 Он молод жовняр ляг си на мураві,
 Личко студене, шати му кроваві,

Розстрілен нині. Бо самий не вмів, —
 Камрата яму темну му вкопали,
 І на спочинок бідного в ню склали,
 Уже не скаже, як звінок запів:
 Пречиста Діво радуйся Маріє...

Пречиста Діво радуйся Маріє!
 Під плотом сіла одовиця-мати,
 До себе тулить бідне сиротяти,
 І плаче ревне, серденько їй млів, —
 Ба вже не плаче, вже і не голосить,
 Склонила голов, більше не підносить,
 Зорниці плачуть, а звінок німіє:
 Пречиста Діво радуйся Маріє...

Пречиста Діво радуйся Маріє!
 Там онде блудить сплакана дитина,
 Без тата, мами, бідна сиротина,
 Нічо не йло, душечка му млів, —
 І хоче в хату бідня навернути,
 Господар псами тровить его, чути:
 Верескло, впало, кров ся в ніжки лив.
 Пречиста Діво радуйся Маріє...

Пречиста Діво радуйся Маріє!
 Бо я не можу, вшак я маю душу!
 І чути мушу, і дивити мушу,
 Що тут на світі, ах, тутки ся діє, —
 Да як до гробу вложуть мов тіло,
 Де темно, тісно, студено, зотліло,
 Де нич не плаче, де усе німіє:
 Пречиста Діво радуйся Маріє!

Осип Федькович.

Українська мелодія.

„Ні, мамо, не можна нелюба любити!
 Нещасная доля із нелюбом жить.
 Ох тяжко, ох важко в ним річ розмовляти!
 Хай лучче я буду весь вік діувати!“

— Хіба ж ти не бачиш, яка я стара?
 Міні в домовину лягати пора.
 Як очи закрию, що буде с тобою?
 Останешся, доню, одна, сиротою!

— А в світі яке в життя сироти?
 І горе і нужду терпіти-меш ти.
 Я, дочку пустивши, мовляв, на поталу,
 Стогнуть під землею, як горлиця стану.

„О мамо, голубко, не плач, не ридай,
 Готуй рушники і хустки вишивай!
 Нехай за нелюбом я щастя утрачу;
 Ти будеш весела, одна я заплачу!“

Ген там на могилі хрест Божий стоїть,
 Під ним рано й вечір матуся квилить;
 — О Боже мій милий, що я наробила!
 Дочку, як хотіла, із світа згубила! —

Евгеній Гребінка.

Виргилієва Енеїда.

Уривок з четвертої книжки.

Латинці ладяться в похід на Енея.

О муво, панночко Парнаська!
 Спустись до мене на часок;

Нехай твоя научить ласка,
 Нехай твій шепче голосок,
 Латинь к війні як внаряжалась,
 Як армія йїх набіралась,
 Який порядок в війську був;
 Всі опиши мундири, зброю,
 І казку мні скажи такую,
 Якої ще ніхто не чув.

Бояри в миг скомпонували
 На аркуш маніхвест, кругом
 По всіх повітах ровіслали,
 Щоб військо йшло під коругов;
 Щоб голови всі обголяли,
 Чуприни довгі оставляли,
 А ус в півлокоть би тирчав;
 Щоб сала і пшона набрали,
 Щоб сухарів понапікали,
 Щоб ложку, казанок всяк мав.

Все військо зараз розписали
 По рівним сотням, по полкам,
 Полковників понаставляли,
 Дали патенти сотникам.
 По городам всяк полк назвався,
 По шапці всякий ровличався,
 Вписали військо під ранжир;
 Пошили сині всім жупани,
 На спід же біліі каптани,
 Щоб був козак, а не мугир.

В полки людей розпреділивши
 І по квартирам розвели,

І всіх в мундири нарядивши
 К присяві зараз привели.
 На конях сотники финтили,
 Хорунжі усики крутили,
 Кабаку нюхав осаул;
 Урядники з отаманами
 Новими чванились шапками,
 І ратник всякий губу дув.

Так вічної памяти бувало
 У нас в гетьманщині колись,
 Так просто військо шикovalo,
 Не знавши: стій, не шевелись!
 Так славні полки козацькі:
 Лубенський, Гадяцький, Полтавський
 В шапках було як мак цвітуть;
 Як грянуть, сотнями ударять
 Перед себе списи наставлять,
 То мов мітлюю все метуть.

* * *

Не хмара сонце заступила
 Не вихор порохом вертить,
 Не галич чорна поле вкрила,
 Не буйний вітер се шумить:
 Се військо йде всіми шляхами,
 Се ратне брязкотить зброями,
 В Ардею город поспіша.
 Стови пороху під небо вється,
 Сама земля, здається, гнеться;
 Енею! де тепер душа?

Тут військо кіннеє валилось
 І дуже ручев було;

Отаман звався Покотилос,
 А осаул Караспуло.
 Се гречеські проскиноси,
 Із Біломоря все пендоси,
 З Мореа, Дельта, Кефалос;
 Веали з собою лагомини,
 Оливу, мило, риж, маслини,
 І капама, кебаб калос.

Цекул Пренестський коваленко
 В Латію з військом также пхавсь;
 Так Сагайдачний з Дорошенком
 Ковацьким військом величавсь.
 Оден з бунчуком перед ратю,
 Поваді другий п'яну братю
 Донським нагам підганяв.
 Рядочком йїхали гарненько,
 З люльок тютюн тягли смачненько,
 А хто на конику куняв.

За сими плентавсь розбишака
 Нептунів син, сподар Мезап,
 До бою був самий собака
 І лобом бився так, мов цап.
 Бовць, ярун і задирака;
 Стрілець, кулачник і рубака,
 І дужий був в його хлопак;
 В виски було кому як впнеться,
 Той на сухо не оддереться;
 Такий Ляхам був Залізняк.

* * *

Не можна далєбі злічити,
 Які народи тут плелись,

І на папір сей положити,
 Як, в ким, коли, відкіль вzialiсь.
 Виргилій, бач, не нам був рівня,
 А видно, що начухав тімя,
 Поки дрібненько описав.
 Були Сутульці і Сиканці,
 Аргавці, Лабики, Сакранці,
 Були такі, що враг їх зна.

Така то збірниця валилась,
 Енея щоб побити в пух;
 Уже Юнона де озлилась,
 То там вапри кріпкенько дух.
 Жаль, жаль Енея неборака,
 Коли його на міль, як рака,
 Зевес допустить посадить!
 Чи він ввільне од сей напасти,
 Побачимо те в пятій часті,
 Коли удасться змайстерить.

Іван Котляревський.

До землячки на чужині.

Українко, рідна сестро,
 Пташко полохлива,
 Куди се тебе замчали
 Необачні крила?
 Перед тебе щасна доля
 С карими очима,
 А довічная неволя
 Стоїть за плечима.

Полинула в чужу землю
 З рідної України,
 Проміяла рідну семью
 На чужу чужину.
 Веселися, утішайся,
 Поки молоденька,
 Нехай тужить по дитині
 На Україні ненька.
 А як брови полиняють,
 Личенько змарніє,
 Щиміти-ме вбоге серце,
 Поки заніміє.
 Щиміти-ме серце вбоге,
 Що рідну родину
 Проміяла на зрадливу,
 Невірну дружину.
 Гірка, гірка серцю зрада
 Дома, на Україні,
 А ще гірша, а ще тяжша
 На чужій чужині.
 Будеш плакати, в землю битись,
 Долю проклинати,
 Не почув, не розважить
 Старенькая мати.
 Ой нехай вона не чує,
 Ой нехай не знає,
 Як дитина погибав
 У чужому краї.
 Лягай мати спочивати
 В темну домовину,
 Не вернеся безталанна
 Дочка на Україну.

Т. Вешняк.

Наша надія.

Олександрові Я. Ковиському.

Замовкли бандури — оглухли мабуть,
Ні співу, ні думи в хуторах не чуть;
Лише по могилах голосить ворон
Ковачої слави старої гомон.

О руська земле, о рідна моя!
Чи прийдем коли ми ще раз до коша?

Де ділись — заділись ті давні часи,
Славетні гетьманські, — де счєвли вони?
Бувало отаман як скликне на бій,
Чубаті хмарами злетілись як-стій.
О руська земле, о рідна моя!
Чи верне — поверне та слава твоя?

В кайданах, в неволі ковача семя:
По дворах шляхетських у наймах сестра,
А син на послугу пішов Москалям, —
На глум і на посміх своїм ворогам.
О руська земле, о рідна моя!
Коли вже скінчиться неволя твоя?

Прокиньтеся, діти! наспів вже той час,
„Заплакана мати“ вже кличе на вас,
Щоб стать односердне за діло святе,
А слава та давня ще нам розцвите.
О руська земле, о рідна моя!
Та вже ми прийдемо ще раз до коша!

Остан Левицький.

Добриденъ.

Умилась, прибралась, як цвітка у маю —
Чогось задумалась.... сидить.

І сонечко встало і пташки гуляють;

Вна чує і видить — мовчить...

На руку біленьку голівку склонила,

На личеньку смуток явивсь;

Щебетала вчора — нині затужила,

Ох, сон бо недобрий приснивсь!

Йій снилось, що милий ві сокіл ясний,

Весело, розкішно гуляв;

З другою любився, а на ню нещасний

Забув, і покинув — сміявсь!

„Ох, соколе мій миленький,

„Де ж ти, друже мій вірненький,

„Сю нічку гуляв?

„Прийди жаль мій розігнати,

„Прийди серце розважати —

„Ох, коби ти знав!...

„Сама бідна я думаю,

„Сама плачу, поглядаю

„На зелений дуг.

„Ох, ти пташко моя мила,

„Скажи, щоб я не тужила,

„Де мій вірний друг!..“

Тай вітхнула — похилилась

Рожа молоденька;

Не вглянула, лиш почула:

„Добриденъ миленька!..“

Иларіон Грабович.

Козачий кістяк.

Присвячено С. А. Ш. на спомин столітку зруйнованя Січі.

Налігши над плугом — А гей, роботяга,
 Оре хлібороб, А гей, неборак!
 І піт краплистий Про волю агадавши
 Укрив йому лоб; Міркуєш ти так:
 Аж ось захрустіло „Отсії останки,
 І плуг зупинивсь, Що стіли на вік,
 Під леміш широкий Се був колись справді
 Кістяк підхопивсь. Живи й чоловік;
 Спинився плугатир, Се був колись лицар,
 Кістки розрива Гетьманець-ковак,
 І бачить: у купі За нас, хліборобів,
 І шабля крива Завзятий вояк!
 І зйїжене ржою І може хоть часом
 Спіса остріє.... І нужди завнав,
 Вся збруя козацька За те на степах він
 До крихти гниє.... По волі гуляв,
 І вже свою ниву І гордої шиї
 Плугатир забув, В ярмо не хилив,
 Бо сум йому дивний І в праці нагальній
 Чоло обгорнув. Себе не морив,
 І доля козача

— А гей ти, плугатир, Була золота,
 А гей працютник! І здобич і слава
 Чого головою І воля свята!⁴
 Так сумно поник?
 Які тебе думи
 Зненацька вняли,
 Від рілі, від плуга
 Куди завели?

— А гей ти, плугатир,
 А гей ти, небож!
 Збагнуть сев диво
 Мабуть ти негож!

Козацька та слава
 І воля свята, —
 Даремна була то
 Лише сугта!
 Бо тев козацтво
 Навикши бурхать,
 Не вмiло свободи
 Других шанувать;
 І в того ж козацтва,
 З вго старшини
 На лихо Вкраїні
 Вродились пани.
 За-ради користі,
 За-ради чинів
 Пани відреклися
 Від менших братів;
 І все те, за віщо
 Під шум корогов
 Сто ріками довго
 Лилась у нас кров —
 Свободу Вкраїни,
 Народнюю честь
 І волю поспільства
 І все, що но єсть,
 Усе те продали
 Іюди-пани,
 Свої родини
 Ледачі сини!
 Минули, мій друже,
 Козацькі часи,
 Пропали гармати,
 Шаблі і списи,
 Зоставивши слави

Кривавої шум
 Та тяжке кріпацтво
 На горе і глум!...
 Покинь же, небоже,
 Думки золоті,
 Притисни у серці
 Чутоби святі,
 Та в руки жорстокі
 Чепігу бери,
 Та землю стернисту
 На жито ори!
 І хлібом, здобутим
 У поті лиця
 Згодуї для Вкраїни
 Синка-молодця.
 І замість козацьких
 Рушниць та шаблук
 Нехай він береться
 Мерщій до наук.
 Нехай він доходить
 Умом молодим:
 Чого і звідкіля
 Так гнітом важким
 Гнітять нас недоля?
 Нехай допита:
 Чого Україна
 Кругом сирота?
 Чого відреклися
 Від неї пани,
 Чого родовищем
 Гордують вони?
 Чого за панамі
 Пішли і попи,

.
 Зоставивши нидить
 Народ в самоті,
 У нуждах великих,
 В густій темноті?
 І як з отих злиднів
 Народ ратувать,
 І як Україну
 З зневаги піднять?
 От так то, до правди
 Направивши ум,
 Нехай набереся
 Він провідних дум,
 Та борючи духом
 Праці тягарі,
 Нехай загартує
 Він серце в добрі
 І правді твердій,
 Нехай виступає
 В поход молодий
 І щастем розсвітить
 Людськев життя!
 Ото йому поле

До герцо-битя!
 Міжлюдська кривда,
 Ото его враг;
 Народнеє щастє,
 То лицарський стяг;
 Високая думка,
 Ото его міч,
 То сила до бою, —
 А чесная річ,
 Ото его зброя!...

Гей, друже мій темний!
 Над силу ума
 Вже дужшої сили
 Й на світі нема!
 І треба нам, друже,
 У тямку те взять,
 Що вчена громада —
 Могучая рать.
 Як стануть у славу
 Такі вояки,
 То більш поратують,
 А ніж коваки.

Василь Лиманський.

Пан та собака.

На землю злізла ніч..... нігде ані шиширхне.
 Хиба то декуди крізь сон що небудь пирхне.
 Хоч в око стрель тобі — так темно на дворі:
 Уклався місяць спать, нема ані зорі,

І ледви крадькома яка маленька зірка
 З ва хмари вигляне, неначе миш в засіка.
 І небо, і земля — усе одпочива;
 Все ніч під чорною запаскою хова!
 Оден Рябко, оден як палець, не дрімає:
 Худобу панську, мов брат рідний, доглядає.
 Бо дармо йісти хліб Рябко наш не любив:
 Йів за пятьох, але те йів, що заробив.
 Рябко на панському дворі не спить всю нічку.
 Коли б тобі на сміх було де видно свічку,
 Або в селі де на опічку
 Маячив каганець.
 Всі сплять, хропуть,
 А деякі сопуть.
 Уже і пан-отець

Прилізши із хрестин, до утрені попхався....
 А наш Рябко, кажу, все спатки не вкладався.
 Знай, неборак ганя то в той то в сей куток:
 То зазірне в курник, то-дейко до свинок!
 Спита: чи всі таки живенькі поросятка,
 Индики та качки, курчатка й гусенятка?
 То звідтиль навпростець
 Махає до овець,

До клуні, до стіжків, до стані, до обори;
 То знов назад чим дуж, — щоб часом москалі
 (А їх тогді було до хріна на селі)
 Щоб москалі, мовляв, не вбрались до комори.
 Не спить Рябко, та все так гавка, скаучить,
 Що сучий син, коли аж в ухах не лящить!
 Все дума: якби то піддобриться під пана?
 Не зна ж, що не мине Рябка обрадованна!
 Як гав, так гав, поки свінуло на дворі;
 Тогді Рябко простягсь, захріп в своїй норі.

Чому ж Рябку не спать? чи знав він, що з ним
буде?

Заснув він смачно так, як сплять всі добрі люде,
Що щиро стережуть добра своїх панів.....

Як ось — трус, галас, крик!... ввесь двір заго-
монів:

„Цуцу, Рябло! на, на! сюди Рябка кликніть!“
— „Ось, ось я, батечки!... чого ви там? ска-
жіть!“

Стриба Рябло, вертить хвостом,
Неначе помелом,

І, знай, дурненький скалить зуби
Та лиже губи.

„Уже ж бач“ дума він „не дурно це в дворі
Од самої тобі зорі“

Всі панькаються коло мене:

Мабуть, сам Пан звелів віддати Рябку печене
І що зосталося варене

За те, що, бач, Рябло всю божу ніч не спав,
Та гавкав на ввесь рот, злодіїв одганяв.“

— „Цуцу, Рябло!“ ще раз сказав оден псяюха.....
Тай хап Рябка за уха!

„Кладіть Рябка!“ гукнув... Аж ось і Пан прибіг.

„Лупіть Рябка!“ сказав; „чухрайте!... ось батіг!“

— „За що?“ спитав Рябло; а Пан кричить:
„чухрайте!“

— „Ой, йой, йой, йой!“ а Пан їм каже:
„не вважайте!“

— „Не буду, батечку!... За що ж се честь така?“

— „Не слухай!“ пан кричить; „лупіть, деріть
Рябка!“

Деруть Рябка, мов піря.

На галас збіглася двірня:

„Що? як? за що? про що?“ — не знає ні один.
 „Пустіть!“ кричить Рябко: „не будь я песь-
 кий син,

„Коли вже вдержу більш!“..... Рябко наш хоч
 не бреше,

Так що ж? Явтух Рябка все знай по жижках
 чеше.

„Пустіть, швидчій пустіть!“ Пан на весь рот
 гукнув,

Тай з хати сам умкнув.

„Пустіть!“ гукнули всі: „Рябко вже вдово-
 лнився!“

— „Чим, люде добрі, так отсе я провинився?

„За що ж глузуйте?“ сказав наш неборак;

„За що знущаетесь ви надо мною так?

„За що, за що?“ сказав тай попустив патьоки,
 Патьоки гірких слів, увявши за боки.

— „За те“, сказав оден Рябкови з наймитів,

Щоб не колошкав ти в ночі своїх Панів;

За те... але що тут?... ходім, Рябко, лиш з хати:

Не дуже, бачу, рот тут можна розвяляти,

Ходім, Рябко, на двір.“ -- Пійшли. — „Се не
 пусте“,

Сказав Явтух Рябку: „отсе тебе за те

По жижках, бра Рябко, так гарно пошмагали,

Що Пан із Панею сю цілу ніч не спали.“

— „Чи винен я сьому? Чи ти, Явтух, здурів?“

— „Гай, гай“ сказав Явтух. „Рябко, ти зна-
 вієнів;

Ти винен, бра Рябко, що ночью розбрехався:

Ти ж знав, що вчора наш у карти Пан програвся!

Ти ж знав,

Що хто програв,

Той чорта (не тепер споминки) здрімас, —
 Той батька рідного, розсердившись, програв!
 Ти ж знав, кажу, Рябко, що Пан не буде спать.
 До чого ж гавкав ти? на що ж було гарчать?
 Нехай би гавкав сам, а ти б уклавсь тихенько,
 Забравшись в ожеред, тай спав би там гарненько.
 Тепер ти бачиш сам, що мокрим він рядом
 Напався на тебе, і знай верзе притьмом:

Що грошей вчора він проциндрив щось не трохи;
 Що Паню через те всю ніч кусали блохи;
 Що буцім вчора він грать в карти б не сідав,
 Коли б сьогоднішню був ніч хоч закуняв;
 Що буцім ти, Рябко, так гавкав, як собака;
 Що буцім по тобі походить ще й ломака;
 Що бачця ти йому остив, надосолив,
 І бачця він тебе за те й перехворостив.

А бач, Рябко, а бач! не гавкай, не ганяйсь;
 Ляж, хирій, тай мовчи, і с Паном не рівняйсь!
 Чого брехать? Нехай наш Пан здоровий буде,
 Він сам і без собак сю панщину одбуде.“ —
 Послухав наш Рябко поради Явтуха.

„Нехай тяжка йому година та лиха“
 Сказав, „щоб за мов, як кажуть, жито

Та ще мене і бито!

Коли мов не в лад,

То я з своїм назад.

Чи баба з воза — що ж? велика дуже вада!

Кобилі лекший віз, сьому кобила й рада.“

Оттак сердега наш Рябко помірковавсь,
 Тай спать на цілий день і цілу ніч попхавсь.
 Заснув Рябко, захріп, аж ожеред трясеться;
 Рябку й не сниться й не верзеться,
 Що вже москалики в коморі й на дворі

Скрянь нишпорять, мов тут вони й господарі;
Що вовк ягнят, а тхір курчаток убірав...

Аж тут і на дворі туж туж уже світав.

„Цуцу, Рябко!“ тут всі, повибігавши з хат,

„Цуцу, Рябко, на на!“ гукнули як на гвалт.

А наш Рябко тобі і усом не моргав;

Хоч чув, та мов спить і мов не дочував.

„Тепер то“ дума він, „мій Пан всю нічку спав

Бо не будив його Рябко і не брехав;

Тепер то він мені свою покаже дяку;

Тепер уже не втре мені, як вчора, маку!

Нехай цуцукать.... мене сим не зведуть,

Поки сами сюди обід не принесуть.

Та ще й тогді, не бійсь, доскачуть коло мене,
Поки возьму я в рот хоч страву, хоч печене!“

— „Цуцу!“ сказав іще Рябкові тут Явтух;

„Цуцу!“ задихавшись, мов з його перло дух.

„Ходім, Рябко!“ — „Еге ходім! Не дуже квапся,

Сам принеси сюди“ — „Йдиж хутчій, не бався!“

— „Ба не піду, Явтух!“ — „Іди, бо кличе Пан!“

Сказав, тай зашморгнув на шиі він аркан.

„Чешіть Рябка!“ гукнув.... аж тут їх щось

з десяток

Вліпили з сотеньку кіів Рябку в завдаток.

„Лупіть Рябка!“ кричить тут Пан як навісний;

Рябко ж наш тільки вже що теплий та живий.

Разів із шість Рябка водою одливали,

І стілько ж раз його, одливши, знов шмагали,

А потім перестали.

Рябко спитать хотів, але Рябків язик

Був в роті спутаний, неначе путом з лик,

І герготав щось, як на сідалі индик.

„Постій“ сказав Явтух Рябкови „не турбуйся,“

Я правду всю скажу: „Ото, Рябко, шануйся,
 Добра своїх Панів, як ока, стережи,
 Зараня спать не квапсь, в солому не біжи.
 Злодіїв обганяй та гавкай на звірюку.
 Не гавкав ти, Рябко, за те ж ми, бач, в науку,
 Із ласки, в милости Панів,
 Вліпили сотеньок із пять тобі ків.“
 — „Чорт би убив твого, Явтух, с Панами батька
 І дядину і дядька
 За ласку їх!“ сказав Рябко тут на одрів.
 „Нехай їм служить більш рябий в болоті біс!
 Той дурень, хто дурним іде Панами служити,
 А більший дурень — хто їм дума угодити!“
 Годив Рябко їм, мов болячці й чираку,
 А що ж за те Рябку?
 Сяку мать та таку!
 А до того й ще спороли батогами
 А за вислугу палюгами.
 Чи гавкав Рябко, чи мовчки нічу спить,
 Все випада таки Рябка притьмом побить.
 Уже мені, бачу, чи то туди — високо,
 Чи то сюди — глибоко;
 Повернешся сюди — і туди горяче;
 Повернешся туди — і там то боляче.
 Хоч би я тісто вніс песяюсі із діжею,
 То б він ростовк і ту над спиною мовю.
 З ледачим все біда: хоч верть - круть, хоч
 круть - верть,
 Він найде все тобі хоч в черепочку смерть.

Петро Артемовський-Гулак.

Сумрак вечерний.

Сонце ясне померкло, світ п'ятьма насіла;
 В шир і в здовж до окола сум ся роаялягає;
 Чагарами густими тьма вовків завила;
 Над тином опустілим галок гамор грає.

Там нещасний думаю, тяжка мов могила
 Серед степу о північ сумненько думає.
 Згадка в душі печальній тужно згомотіла;
 Бо сплинули радощі, як Дністер спливає!

Нависло ясне небо чорними хмарами,
 Тяжкими густі бори склонились тучами,
 Зойкнули дуброви і ліси застогнали.

Весело ми с тов гудьбов, тай с тими лісами,
 Мило ми з буйним вітром, з блудними марами,
 Студена тая доля к серденьку припала.

Маркіян Шашкевич.

Горлиця й Горобець.

Воркувала Горлиця у садку,
 У куточку тихенькому на бузку,
 Жалкувала, сизокрила, що вона
 Не чулася, як минула і весна,
 Не чулася, як одцвівся і садок
 І черешні і вишеньки і бузок;
 Сумувала, що прийдеться в осени
 Десь шукати ще іншої сторони.

Підлабузвивсь до Горлиці Горобець,
 Наче справді запорозький молодець.
 „Ой послухай, Голубонько, не журись,
 Та на мене, молодчика, подивись!
 Чи є в світі де такіі молодці,
 Як ми, славні та веселі Горобці?
 На все вдатні, до любовців, до пісень,
 Цвірінькаєм, жартуючи увесь день!
 Ти не бійся, Голубонько, що зима
 Посиплеться білим снігом, — то дарма!
 Нас є тобою тев лихо не вляка,
 Перебудем під стріхою в козака.
 А як гляне ясне сонце на весну,
 Забудемо тую зиму навісну.
 Поростають тіі біліі сніги,
 Покриються травицею всі луги,
 Розвіється калинонька і садок,
 Розцвітуться і вишеньки і бузок.
 Заспівають усі пташки у гаю,
 Привітати-муть Голубоньку мою....
 А ти, серце Голубонько, не журись,
 Та до мене молодчика прихились!“
 — „Бодай тобі, Горобчику, не брехать,
 А Горлицям твоїх брехень не чувать!
 Не до пари Голубоньці Горобець,
 Хоть який він прехороший молодець.
 Треба мені, сивокрилій, Голубка,
 Як хороший дівчиноньці козака.“ —
 Де не ввявся сивокрилий Голубок, —
 Як ухопить Горобчика за чубок....
 Помняв єго, понівечив, як хотів,
 Оскуб єго, молодчика, тай пустив.
 „Оце тобі, Горобчику, — так не вчись,

До чужої Голубоньки не тулись!^а

Як дремене Горобчичок у садок, —

Болить його головонька і чубок.

Регочуться прокляті Горобці:

„Оттак наші добувають молодці!^а

Засоромивсь осміяний Горобець

Тай покинув ріднесенький табунець,

Полетів він в світ за очі у садки,

Відшептувать головоньку і боки.

Я вигадав, лежачи на печі.

Для вас сюю казочку, паничі!

Ой не будьте, паниченьки-молодці

І ви такі, як отії Горобці;

Пригортайтесь козаченьки до дівчат, —

Хіба мало в хороших бровенят?

Дівчинонька, як квіточка, в нею рай,

А чужої молодиці не займай!

Бо налетить часом сивий Голубок,

Болити-ме головонька і чубок.

Леоніо Глібів.

Наука.

Дочекався я свого святонька,

Виряжала в світ мене матінка.

Виряжала в світ мати рідная

І промовила мені бідная:

„Нехай, сину мій, ми працюємо,

Нехай цілий вік ми горюємо;

Нехай сохну я, тато горбиться, —

Ти на світ поглянь, що там робиться.
 Та не всі ж, як ми, в землі риються :
 Може в й такі, що і миються ;
 Та не всі ж, як ми, димом куряться, —
 Може в й такі, що й не журяться.
 Коли найдеш їх, милий синочку,
 Ти склони себе, як билиночку.
 Ти склони себе, як билиночку,
 Простели себе, як рядниночку.
 Спина з похилу не покорчиться,
 Чоло з пороху не ізморщиться.
 Спина з похилу не ізкривиться.
 За те ступить пан та й подивиться ;
 За те ступить пан на покірного
 І прийме тебе як добірного,
 І в годиничку — на драбиничку ;
 І підеш тсді, милий синочку !
 І з панами сам порівняєшся,
 В сріблі-золоті закупаєшся ;
 В сріблі-золоті закупаєшся,
 С полем батьківським розпрощаєшся !⁴

Але сталося друге святонько,
 Виряжав у світ мене батенько ;
 Виряжав мене, путь показував,
 Говорив мені і приказував :
 „Видиш, сину мій, як працюємо,
 Видиш, сину мій, як горюємо.
 Кождий на світі на те родиться ;
 Не дивись на світ, що там робиться !
 А на пчл поглянь : в робучії,
 Але й трутні в не минучії.
 Так і на світі : одні риються,

Другі потом їх тільки миються.
 Будь ти проклятий, милий синочку,
 Як пігнеш таким свою спиночку,
 Як пігнеш таким свою спиночку
 Як простелишся на рядниночку.
 І чоло тобі нехай зморщиться,
 І хребет тобі нехай скорчиться!
 Ти тікай від них, як від гадини,
 Ти не жди від них перекладини,
 А ти в світ іди на оглядини.
 Ти у світ іди, милий синочку,
 Ти усе співнай — і билиночку.
 Тоді в світом ти порівняєшся,
 В добрі — розумі закупаєшся,
 В добрі — розумі закупаєшся,
 С полем батьковим привітаєшся!

Степан Руданський.

Гей, гей милий Боже!

Гей, гей милий Боже!
 Де ся наші літа діли, літа молоденькі:
 Як ми разом долинами
 Над Дністровими водами
 Як соколоники літали сивенькі!
 Гей, літа молоденькі!...

Гей, гей милий Боже!
 Де ся наші гадки діли, гадки красоліці:
 Колисьмо в місяцем в гаю,
 При дримаючим ручаю

Буяли в небо крилами орлиці!
Гей, гадки красоліці!....

Гей, гей милий Боже!
Де слобідка наша, слобідка тихенька:
Колим є тошов голубонько,
Із квітонька на квітонько
Літав, друг вірний вірного серденька!
Гей, слобідко тихенька!....

Гей, гей милий Боже!
Де ся наші пісні діли, пісні жаліоненькі:
Щосьмо нічкою поспали
О козаках і о доли,
І о дівчині співали красенькій!
Гей, пісні жаліоненькі!....

Гей, гей милий Боже!
Де ся наше щастє діло, щастє злотоцвіте:
Що як соненько веснонці
Дрібний дощик муравонці,
Сіяло красу — румяненькі цвіти!
Гей, щастє злотоцвіте!....

Гей, гей милий Боже!
Все загбло, Меланю, — як межн горами
Голос гине в сумнім гробі!
А коли ж пам'ять о тобі
Загине в серцю — загине віками?
Гей, як голос між горами!....

Микола Устиялюк.

Блакитнеє небо все зорями сяє.

Блакитнеє небо все зорями сяє,
 Люблю я туди поглядать,
 Та погляд мій сумно по небу блукає,
 Бо щось там моєї не знать.

Між вір золотих десь на яєнім просторі
 Вона заблудилася там,
 Як тут на землі без путя і без долі
 Давно заблудився я сам.

Хрущ.

До зорі.

Зоре моя вечірняя,
 Зійди над горою,
 Поговорим тихесенько
 В неволі є тобою.
 Розкажи, як за горою
 Сонечко сідав;
 Як у Дністра веселочка
 Воду позичав;
 Як широка сокорина
 Віти розпустила,
 А над самою водою
 Верба похилилась —
 Аж по воді ровістлала
 Зелені віти,
 А на вітах гойдаються
 Нехрещені діти;

Як у полі на могилі
 Вовкулак ночує,
 А сич в лісі та на стрісі
 Недолю віщує;
 Як сон-трава при долині
 В-ночі розцвітає.....
 А про людей.... та нехай їм!
 Я ніх, добрих, знаю,
 Добре знаю!... Зоре моя,
 Мій друже єдиний!
 Ти не знаєш, що діється
 В нас на Україні,
 А я знаю, і розкажу
 Тобі й спать не ляжу,
 А ти завтра тихесенько
 Богові розкажеш.

Тарас Шевченко.

Шкода залицяння.

Ой квіточок під россою нагинається —
 Дівчинонька над козаком наспіхається:
 — Шкода тобі, козаченьку, залицятися! —
 Нам с тобою, мов серце, не побратися.
 Геть-геть далій, козаченьку, одчепись
 І до мене молоді не горнись!
 Бо я в роду недолюдів не люблю —
 Свого віку за тобою не згублю...
 В мене душа українська,
 Щире серце в грудях —
 Мені щирий Українець

Й дружиною буде;
 Бо я — дочка України
 І не забуваю
 Свою матір; щирим серцем
 Їїї поважаю;
 А ти, серце — козаченьку,
 Хоч ти й любий й милий,
 Забув вси свою матір,
 Орле сивокрилий!
 Мати плаче — в тебе ж серце
 Не стогне, не об'ється
 І до неї щирим словом
 Воно не озветься.
 Не допоможеп, не порадиш
 Ти матір старую, —
 Ти не любиш, не шанувш
 Правдоньку святую.
 Геть-же, геть-же, козаченьку,
 Геть, мов коханнє!
 Шкода, серце! марне буде
 Твоє залищаннє.

Миколайчик Білокопитий.

Каторжний.

За велике слово правди,
 За річ до громади
 Осудили праведника
 Катом катувати.
 І збиралась на майдані
 Велика громада,

Подивиться, як катує
 Брат рідного брата!
 Подивиться, як цівкою
 Кров невинна ллється,
 Як пугою ремінною
 Живе тіло бється!...
 Скатували — чуть живого
 На віз положили,
 Свіжі рани глибокі
 Спиртом помочили
 І в больницю одіслали...
 Там його лічили,
 Полічивши, укріпивши
 В Сибір знарядили.
 В сірячину його вбрали,
 Закували руки
 І в каторгу одіслали
 На пекельні муки.
 Там кайдани наложили,
 На ціп прикували,
 Покиль живий — землю рити
 Йому приказали.
 Землю рити, добувати
 Золотую руду
 Всім багатим на утіху,
 Бідним на отруту.
 Двацять років так томився
 Праведник у горі,
 Копаючи у Сибірі
 Глибокі нори.
 Двацять років він не бачив
 Ні сонця, ні світу,
 Двацять років не чув слова

Й рідного привіту...
 Двацять років старі щок
 Сльози умивали,
 Двацять років живе тіло
 У пеклі страдало.
 Серце плакало, боліло,
 Що-дня смерти ждало,
 Покінь глиба землі впала —
 Й правого не стало.
 Його земля задушила,
 Земля й привітала,
 Земля в землю положила,
 Земля й поховала!

О. Я. Верниволя.

Пшениця.

Я бачив, як пшеницю миля:
 То що найкраще вернó
 У воду тільки плись, як раз пішло на дно,
 Полова ж нависна пливе собі по хвили.

Привів мене Господь побачить і панів:
 Мов простий чоловік там інший пан сидів;
 Другі, задравши ніс, розприндившись, ходили.
 І вдумав зараз я, як тільки поглядів,
 Що бачив, як пшеницю миля.

Евгеній Гребінка.

Над Дунайом.

Дунаю, Дунаю одвічний, могучий!
Широко розпер ти твої береги;
Далеко ти хвилі уносиш ревучи,
Леліючи землі славянські старі.

І много народів цвітучих дебелих,
Кохав ти як батько в обіймах твоїх,
Був свідком їх щастя і пирів веселих,
Упивсь не раз діду і кровію їх.

Коли появились? в якій причині?
Куди проходили народи отсі?
Про те розкавати ти міг би єдино —
Та хто зрозумів звук струів твоїх?

А бачив ти, старче, тьму-тьменну чужинців,
Як хмарою знову тебе залягли,
Як грабили люто спокійних туземців,
Як їх розбивали й прогнали вони?

Ти хоч і дивився на то сильний, дужий,
Підмоги не дав ти твоїм плеканцям;
Хто к тобі припаде — тобі се байдуже —
Ти рівно вичливий всім божим людям.

Не так ті Славяне, котрі проживали
Як в павусі в тебе веселі добром.
Вони оспівали, вони звеличали
Святі твої води народним стихом.

Вони ще і досі тебе споминають
І пращуром кличуть свої рідні,

І всі кавки й думи до тебе звертають,
Скучають і плачуть по тобі усі.

Ровдерті, розбиті, без волі і сили,
Вони поминають дні щастя свого,
Ті дні незабутні, в котрих вони орали
Розлуги веселі поріччя твого.

І ходить одвічне святе віщуване
А ходить по землях славянських нових
Що збудесь напевно й їх любе бажане
І знов запанують на ріках твоїх.

І знову почувши скрізь води ревучі
Ту мову, ті звуки, що сь перше чував;
І пісні веселі, побідні, гремучі,
Котрими тя люд твій колись величав.

Корнело Устиякович.

СКИТ МАНЯВСЬКИЙ.

(Уривок).

Образ стародавнього Галича.

Тогдишний Галич, — великий, багатий,
Обіймав пространь на пять годин ходу, —
Вбірався в красні — золотії шати,
Богацтвом ткані в гори аж до споду;
Котрим еяли церкви і палати
І тверда кріпость князівського роду;
І Владимирка двір озолочений —

При нім греміли вічеві собори; —
 Храброй дружини полк вооружений
 Підпирав сильно аж Угорські гори!
 Стіл Осьмомисла золотокований
 Поміщав раду пресвітлих бояр!
 Переговори і мира і брани,
 І всяк домашній тихомирив свар! —
 Ёго торгівлю — ніби густі хмари
 Вкривали купці в ровличних сторон,
 Переповняли багатством базари,
 І несли місту золотий полон!
 До ёго княгинь прийїжджали свати
 Від царів можних, — і несли поклін;
 Посли далекі, і римські легати
 Гостили часто серед ёго стін!
 Твердим желізом покриті рицарі,
 Своім заслону, а ворогам страх!
 Ровполошили супостатів хмари,
 Били султанів в далеких землях! —
 — Землі столиця — щит межі містами,
 Сияв прекрасно як поранна воря,
 Підпирав сильних князів раменами,
 Владів землями від Сяна до моря;
 Красний і теплий, як нова сукмана,
 Величав, красив, — і грів свого пана,
 Нині сукмана здерта! — самі лати!
 Яке дно було тяжко відгадати!

Нинішній Галич.

Не той то Галич, що го видиш нині:
 Кілька цегляних хаток в ліпянках
 Поровкиданих по вузкій долині,

Три місця Божі — і жидівські крами!
 Не той то князів укріплений замок,
 Давної слави руської відламок!
 Бо на першої кріпости звалище
 Котрийсь поставив Ляхівський вельможа
 В віках пізнійших невдачне замчище:
 Так вістав плодом — неправого ложа!
 З двох сторін висять у в'єго підніжі
 З прутя і глини поклевні хижі,
 Як ластівочі гнізда із болота
 Слабко ся чепять до сухого плота!
 Хоть в'єго тини в груви ся розпали,
 Ще посилають гадку потомности,
 І свідчать явно, чим колись бували,
 Як обнажені в тіл — велитів кости!
 Обдерті в блиску, сили і подобі,
 Туги заслонов густо сь облікають, —
 Минувшої слави вічнотрвалі гроби
 Днесь до правнуків сумно промовляють:
 Що днешнє племя від предків вироднє,
 Глипить нужденно при отців могилі;
 Тай же самого імени не годнє,
 Як черв дрібонький в мертвім трупа тілі!
 Лиш Дністер, свідок загибшої старини
 Ничтожество йїх сумно обливає;
 Як стара ненька пустої дитини
 Поступки гидні сльозами змиває!
 Бо! не тоті днесь світлі Галичанє,
 Бояри в раді! — а рицарі в брани,
 Руської творці голосної слави!
 Що крив йїх скранє колпак собольовий
 На нові чобіт жовтий, — сапьяновий,
 Гожі, веселі, — прекрасні як пави!

В пурпурі, шовку, прибрані в фєрезі
 В шовковий пояс, — і сині сукмани,
 Китицев жовтов жупан густо тканий
 Золото, срібло двигали в чересі!
 Ніби князята, вельможи, — гетьмани!
 Часто в далекі країни гостили,
 То на торговлю, — то на хоробрі брани
 І рука в руку с князями ходили, —
 Не тоті нині, світлі Галичане!
 Нинішнє плємя з верна стоколоса,
 І гдє сапян був — нераз пята боса!
 Гдє здобив скранє колпак собольовий,
 Днесь малпуючи заграничну моду
 Дивним прибагом штукують уроду —
 В чужій прикрасі, удачні ак сови;
 Гдє тяжкий черес, — і пояс широкий,
 З дорогих шовків, — з гладкої китайки,
 Золотом шитий, опережав боки:
 Там нині звязка з ременю чи крайки!
 Гдє були футра дорогі при шаті,
 Перла, рубіни, — шмарагди, — коралі; —
 Наготу криють хустини і шалі!
 Много пустого, — дешевого платя!
 Так світлість тіла штьмою обнята!
 Но ще густійша духа прилягає: —
 З велитів славних, — нечемні карлята!
 Чим були предки, — мало з них хто знає!
 На отців гробах сплять сини виродні,
 А гніадо власнє огиднє валяють!
 Хоть їх святого імени негодні,
 Однак ся мови вітцівськой стидають!
 Чужим похопні смішно-сь величати,
 І бесіда їх чужа паплянина!

Аж-бись забувся! тяжко відгадати:
Чи Лях? чи Німець? чи руська дитина?
Чи там коли ще давна доля блисне?
Перерву слову! — бо жаль серце тисне!

Антін Могильницький.

Старе вино в новій посудині.

Куди ступлю, куди гляну,
Кров холоне, серце вяне...
Де та правда, де той світ,
Що шукають стільки літ?

Всі правдиві, чисті люде!
Замість світа — тьма, заблуда;
Замість правди і любви,
Кривда пеститься в крові.

Як було із давен-давна,
Так і досі сила славна
І шанується брехня,
З року на рік, день зі дня.

Де ж та правда, де ж те світло?
Чи шукати їх обридло,
Чи так трудно їх знайти,
Чи химери лиш пусті

Та незбутні, буйні мрії
Породили в них надії?
Не химери то пусті
І не трудно їх знайти!

Тільки правда в очи коле,
Світло страшне для неволі —
От для чого стільки літ
Не пускають їх у світ;

От для чого в-по-ва віку
Горе тому чоловіку,
Хто посмів їх знайти
І між люде понести!

Всім їм завше рівна доля:
Перше — хрест у чистім полі,
Послі — полумя костра,
А тепер — в снігах нора.

І. Древолиць.

Наймичка.

ПРОЛОГ.

У неділю в-ранці рано
Поли крилося туманом;
У тумані, на могилі,
Як тополя похилилась
Молодиця молодая.
Щось до лона пригортав
Та с туманом розмовляє:

„Ой тумане, тумане —
Мій латаний талане!
Чому мене не сховавш
Оттут серед лану?“

Чому мене не задавиш?
 У землю не вдавиш?
 Чому мені злої долі,
 Чом віку не збавиш?
 Ні, не дави, туманочку!
 Сховай тільки в полі,
 Щоб ніхто не знав, не бачив
 Мові недолі!...
 Я не одна, — в у мене
 І батько, і мати...
 Є у мене... туманочку,
 Туманочку, брате!...
 Дитя мов, мій синочку,
 Нехрещений сину!
 Не я тебе хрестити-му
 На лиху годину;
 Чужі люде хрестити-муть,
 Я не буду знати,
 Як і зовуть... Дитя мов!
 Я була багата...
 Не лай мене; молити-мусь,
 Із самого неба
 Долю виплачу сльовами
 І пошлю до тебе.“

Пішла полем ридаючи,
 В тумані ховалась,
 Та крізь сльови тихесенько
 Про вдову співала,
 Як удова в Дунаєві
 Синів поховала:
 „Ой у полі могила:
 Там удова ходила,

Там ходила-гуляла,
 Трути-зілля шукала.
 Трути-зілля не найшла,
 Та синів двох привела,
 В китаєчку повила
 І на Дунай однесла :
 „Тихий, тихий Дунай !
 „Моїх діток забавляй.
 „Ти, жовтенький пісок !
 „Нагодуй моїх діток ;
 „Іскупай, ісповий,
 „І собою укрий !“

I.

Був собі дід і баба.
 З давнього давна, у гаї над ставом,
 У-двох собі на хуторі жили,
 Як діточок двох, —
 Усюди обое.
 Ще з-малечку у двох ягнята пасли,
 А потім побралися,
 Худоби діждалися, —
 Придбали хутір, став і млин,
 Садок у гаї розвели
 І пасіку чималу, —
 Всього надбали.
 Та діточок у їх Біг-ма,
 А смерть с косою за плечима.

Хто ж їх старість привітає,
 За дитину стане ?
 Хто заплаче, поховає ?
 Хто душу спомяне ?

Хто поживе добро чесно,
 В добрую годину,
 І згадав дякуючи.
 Як своя дитина?....
 Тяжко дітей годувати
 У безверхій хаті,
 А ще гірше старітися
 У білих палатах, —
 Старітися, умірати,
 Добро покидати
 Чужим людям, чужим дітям
 На сміх, на рострату !

II.

І дід, і баба у неділю
 На приспі в-двох собі сиділи
 Гарненько, в білих сорочках.
 Сіяло сонце в небесах;
 А ні хмариночки, та тихо,
 Та любо, як у раі.
 Сховалося у серці лихо,
 Як звір у темнім гаї.

В такім раі, чого б, бачця,
 Старим сумувати ?
 Чи то давнє яке лихо
 Прокинулось в хаті ?
 Чи вчорашнє, задалене
 Знов заворушилось,
 Чи ще тільки заклюнулось —
 І рай запалило ?
 Не знаю, що і після чого
 Старі сумують. Може, вже

Отсе збираються до Бога,
Та хто в далеку дорогу
Йім добре коней запряже ?

„А хто нас, Насте, поховає,
Як помремо ?“

— „Бог знає !

Я все отсе міркувала,
Та аж сумно стало :
Одинокі востарілись...
Кому понадбали
Добра сього ?...“

— „Стривай лишень !

Чи чуєш ? щось плаче
За ворітьми... мов дитина !
Побіжім лиш !... Бачиш ?
Я вгадував, що щось буде !“
І разом схопились
Та до воріт... Прибігають —
Мовчки зупинились.
Перед самим перелазом
Дитина сповита —
Та й не туго, й новенькою
Свитиною вкрита ;
Бо то мати сповивала —
І літом укрила
Останньою свитиною !...
Дивились, молились
Старі мої. А сердешне
Неначе благає :
Випручало рученята
Й до їх простягає
Манюсінькі... і замовкло,

Неначе не плаче,
Тільки пхика.

„А що, Насте?
Я й казав! От, бачиш?
От і талан, от і доля,
І не одинокі!
Бери ж лишень та сповивай...
Ач, яке, не в року!
Неси ж в хату, а я верхи
Кинусь за кумами
В Городище.“

Чудно якось
Діється між нами!
Один сина проклинає,
З хати виганяє,
Другий свічечку, сердешний,
Потом заробляє
Та ридуючи становить
Перед образами —
Нема дітей!... Чудно якось
Діється між нами!

III.

Аж три пари на радощах
Кумів навірали,
Та в вечері й охрестили
І Марком назвали.
Росте Марко. Старі мої
Не знають, де діти,
Де посадить, де положить
І що в ним робити.
Минає рік. Росте Марко —
І дійна корова

У ровкоші купається.
 Аж ось чорноброва,
 Та молода, білолиця
 Прийшла молодиця
 На той хутір благодатний
 У найми проситься.

„А що ж?“ каже, „возьмім, Насте.“

— „Возьмімо, Трохиме,
 Бо ми старі, неадужавм,
 Та таки й дитина,
 Хоча воно вже й підросло,
 Та все ж таки треба,
 Коли його піклуватись.“

— „Та воно-то треба,
 Бо й я свою вже часточку
 Прожив, слава Богу, —
 Підтоптався. Так що ж, тепер,
 Що візьмеш, небого?
 За рік, чи як?“

— „А що дасте.“

— „Е, ні! треба знати.
 Треба, дочко, лічить плату,
 Зароблену плату,
 Бо сказано: хто не лічить,
 То той и не має.
 Так оттак хіба, небого?
 Ні ти нас не знавш,
 Ні ми тебе. А поживеш,
 Роздивишся в хаті,
 Та й ми тебе побачимо —
 Оттоді й за плату.
 Чи так, дочко?“

— „Добре, дядьку.“
 — „Просимо ж у хату.“

Повднались. Молодиця
 Рада та весела,
 Ніби с паном повінчалась,
 Закупила села.
 І у хаті, і на дворі,
 І коло скотини,
 У-вечері і в-досвіта;
 А коло дитини
 Так і пада, ніби мати;
 В будень і в неділю
 Головоньку йому змив,
 Й сорочечку білу
 Що-день Божий надівав.
 Грається, співав,
 Робить возики, а в свято,
 То й зъ рукъ не спускає.
 Дивуються старі мої
 Та моляться Богу.
 А наймичка невсипуца
 Що-вечір, небога,
 Свою долю проклинав,
 Тяжко-важко плаче;
 І ніхто того не чув,
 Не знає й не бачить,
 Опріч Марка маленького.
 Так воно не знає,
 Чого наймичка сльозами
 Його умивав.
 Не зна Марко, чого вона
 Так його цілує, —

Сама не звість і не допа,
 Його нагодує.
 Не зна Марко, як в колиці
 Часом серед ночі
 Прокинеться, ворухнеться, —
 То вона вже скочить
 І укрит й перехрестить,
 Тихо заколише :
 Вона чув є тії хати,
 Як дитина дише.
 В-ранці Марко до наймички
 Ручки простягає
 І мамою невсипущу
 Ганну величає...
 Не зна Марко, росте собі,
 Росте, виростає.

IV.

Чимало літ перевернулось,
 Води чимало утекло ;
 І в хутір лихо завернуло,
 І слів чимало принесло.
 Бабусю Настю поховали
 І ледве-ледве одволали
 Трохима діда. Прогуло
 Прокляте лихо, та й заснуло.
 На хутір знову благодать
 З-за гаю темного вернулась
 До діда в хату спочивать.
 Уже Марко чумакує
 І в осени не ночує
 Ні під хатою, ні в хаті....
 Кого-небудь треба сватать.

„Кого ж би тут?“ старий дума
 І просить поради
 У наймички. А наймичка
 До царівни б рада
 Слать старости: „Треба Марка
 Самого спитати.“
 — „Добре, дочко, спитаємо,
 Та й будемо сватать.“

Розпитали, порадилися,
 Та й за старостами
 Пішов Марко. Вернулися
 Люде з рушниками,
 З святим хлібом обміненим.
 Панну у жупані,
 Таку кралою висватали,
 Що хоч за гетьмана,
 То не сором. Оттаке-то
 Диво запопали!

„Спасибі-вам“ — старий каже.
 „Тепер, що б ви знали,
 Треба краю доводити,
 Коли й де вінчати,
 Та й весілля. Та ще ось що:
 Хто в нас буде мати?
 Не дожила моя Настя!...“
 Та й заливсь сльозами.
 А наймичка, у порогу,
 Вхопилась руками
 За одвірок, та й зомліла.
 Тихо стало в хаті;
 Тільки наймичка шептала:
 „Мати... мати... мати!“

V.

Через тиждень молодиці
 Коровай місили
 На хуторі. Старий батько
 З усієї сили
 З молодицями танцює
 Та двір вимітає;
 Та прохожих, проїзжачих
 У двір закликає,
 Та вареною частує,
 На весілля просить.
 Знай бігає, а самого
 Ледве ноги носять.
 Скривь гармидер та реготня
 В хаті і на дворі.
 І жолоби викотили
 З нової комори.
 Скривь поранне: печуть, варять,
 Вимітають, микють....
 Та все чужі. Де ж наймичка?
 На прощу у Київ
 Пішла Ганна. Благав старий,
 А Марко аж плакав,
 Щоб була вона за матір.
 „Ні, Марку, ні яко
 Мені матірню сидіти:
 То багаті люде,
 А я наймичка... ще й с тебе
 Сміятися будуть.
 Нехай Бог вам помагає!
 Пійду помолюся
 Усім святим у Києві,
 Та й знову вернуся

В вашу хату, як приймете
Поки маю сили.
Трудити-мусь...“
Чистим серцем

Поблагословила
Свого Марка... заплакала
Й пішла за ворота.

Розвернулося весілля.
Музикам робота
І підковам. Вареною
Столи й лави миють.
А наймичка шкандибає,
Поспішає в Київ.
Прийшла в Київ — не спочила,
У міщанки стала,
Нанялася носить воду,
Бо грошей не стало
На акафист у Варвари.
Носила-носила,
Кіп із вісім заробила
Й Маркові купила
Святу шапочку в печерах
У Івана святого,
Щоб голова не боліла
В Марка молодого;
І перстеник у Варвари
Невістці достала,
І всім святим поклонившись,
До дому верталась.

Вернулася Катерина
І Марко востріли

За ворітьми, ввели в хату
 Й за стіл посадили;
 Наповали й годували,
 Про Київ питали,
 І в комнаті Катерина
 Одпочить послала.
 „За що вони мене любять?
 За що поважають?
 О Боже мій милосердний!
 Може, вони знають....
 Може, вони догадались....
 Ні, не догадались....
 Вони добрі....“

І наймичка
 Тяжко заридала.

VI.

Трічи крига замерзала,
 Трічи роставала,
 Трічи наймичку у Київ
 Катря провозжала,
 Так як матір; і в четвертий
 Провела небогу,
 Аж у поле, до могили,
 І молила Бога,
 Щоб швиденько верталася,
 Бо без неї в хаті
 Якось сумно, ніби мати
 Покинула хату.
 Після Пречистої в неділю,
 Та після Першої, Трохим
 Старий сидів в сорочці білій,
 В брилі, на приспі. Перед ним

З собакою унучок грався,
 А внучка в юбку одяглась
 У Катрину і ніби йшла
 До діда в гості. Засміявсь
 Старий і внучку привітав,
 Неначе справді молодицю.
 „А де ж ти діла паляницю ?
 Чи, може, в лісі хто одняв ?
 Чи по-просту — забула взяти ?...
 Чи, може, й не напекла ?
 Е, сором, сором, лепська мати !“
 Аж зирк, — і наймичка ввійшла
 На двір. Побіг стрічати
 З онуками свою Ганну.
 „А Марко в дорові ?“
 Ганна діда питалася.
 — „В дорові ще й досі.“
 — „А я ледве доплелася
 До вашої хати.
 Не хотілось на чужині
 Одній умірати !
 Коли б Марка діждатися...
 Так щось тяжко стало !“
 І внучатам із клуночка
 Гостинці виймала :
 І хрестики, й дукачики,
 Й намиста разочок
 Ориночці, і червоний
 З фольги образочок.
 А Карпові соловейка
 Та коників пару,
 І четвертий уже перстень
 Святої Варвари

Катерині, а дідові
 Із воску святого
 Три свічечки; а Маркові
 І собі нічого
 Не принесла: не купила,
 Бо грошей не стало,
 А заробить невдужала.
 „А ось ще осталося
 Пів бубличка!“
 Й по шматочку
 Дітям розділила.

VII.

Ввійшла в хату. Катерина
 Йій ноги умила
 Й полудновать посадила.
 Не пила й не йіла
 Моя Ганна.
 „Катерино!
 Коли в нас неділя?“
 — „Після завтра.“
 — „Треба буде

Акафист наняти
 Миколаєві святому
 Й на часточку дати;
 Бо щось Марко забарився...
 Може, де в дорозі
 Занедужав, сохранны Боже!“
 Й покапали сльови
 З старих очей замучених.
 Ледве-ледве встала
 Із-за стола.
 „Катерино!“

Не та вже я стала:
Зледащила, нездужаю
І на ноги встати.
Тяжко, Катре, умірати
В чужій теплій хаті!“

Занедужала небога.
Уже й причащали,
Й малосвятів служили, —
Ні, не помагало,
Старий Трохим по надвірю,
Мов убитий, ходить.
Катерина в болящій
І очей не зводить;
Катерина коло неї
І днює й ночує.
А тим часом сичи в ночі
Не добре віщують
На коморі. Болящая
Що-день, що-година.
Ледве чути, питається:
„Доню Катерино!
Чи ще Марко не прийіхав?
От, як-би я знала,
Що діждуся, що побачу,
То ще б підождала!“

VIII.

Іде Марко с чумаками,
Ідучи співає,
Не поспіша до господи —
Воли попасав.
Везе Марко Катерині

Сукна дорогого,
 А батькові шитий пояс
 Шовку червоного,
 А наймичці на очіпок
 Парчи золоті
 І червону добру хустку
 З білою габою,
 А діточкам черевички,
 Фіг та винограду,
 А всім в купі червоного
 Вина в Цариграду
 Відер с трое у барилі,
 І кавяру в Дону, —
 Всього везе, та не знає,
 Що діється дома !

Іде Марко, не журиться.
 Прийшов — слава Богу !
 І ворота одчиняє,
 І молиться Богу.
 „Чи чуєш ти, Катерино ?
 Біжи зустрічати !
 Уже прийшов ! біжи швидче !
 Швидче веди в хату !...
 Слава тобі, Спасителю !
 Насилу діждала !“
 І О т ч е н а ш тихо-тихо,
 Мов кривь сон, читала.

Старий воли випрягає,
 Занози ховає
 Мережані, а Катруся
 Марка оглядає.

„А де ж Ганна, Катерино ?
Я пак і байдуже !
Чи не вмерла ?“

— „Ні, не вмерла,

А дуже невдужа.
Ходім лишень в малу хату,
Поки випрягає
Воли батько; вона тебе,
Марку, дожидає.“
Ввійшов Марко в малу хату
І став у порогу...
Аж влякався. Ганна шепче:
„Слава... слава Богу !
Ходи сюди, не лякайся...
Вийди, Катре, с хати:
Я щось маю розпитати,
Де-що розкавати.“

Вийшла с хати Катерина,
А Марко схилюся
До наймички у голови.
„Марку ! подивися,
Подивися ти на мене:
Бач, як я змарніла !
Я не Ганна, не наймичка,
Я....“

Та й заніміла.
Марко плакав, дивувався.
Знов очи відкрила,
Пильно, пильно подивилась —
Сльови покотились.
„Прости мене ! Я каралась
Весь вік в чужій хаті...“

Прости мене, мій синочку!

Я... я твоя мати.“

Та й замовкла....

Зомлів Марко,

Й земля задріжала.

Прокинувся... до матери —

А мати вже спала!

Тарас Шевченко.

З „Скорбних Дум.“

Не винен я тому, що сумно співаю,

Брати мої!

Що слово до слова невлучно складаю, —

Простіть мені!

Не радість їх родить, не втіха їх плодить.

Не гра пуста. —

Но в хвилях недолі, задуми тяжкої

Самі уста

Їх шепчуть; безсонний робітник заклятий

Склада їх — сум,

Моя бо й народа неволя — то мати

Тих скорбних дум.

Іван Франко.

Весна.

Вже сонінько пригрівав,

Теплий вітер подував;

І річеньки забреніли,

Темні луги зашуміли;

Заспівала в лісі птиця,
 Що рухнула вже травиця ;
 І травиця муравиця,
 І листочки на калині,
 І цвіточки по долині. —
 Радуся вся твар Божа
 Що настала весна гожа !...

Галичанка люба, мила
 Городочок городила ;
 Покопала, пограбала,
 І грядочки оплескала ;
 Богови ся помолила,
 І святий хрест положила.
 — „Галичанко, що ти дієш ?
 В що дуфаш і надієш ?...“ —
 — „Що я дію ?... верно сію,
 А на літо ся сподію.
 Пади верно за верночком,
 Ні купкою, ні рядочком
 На порхкую земленоньку
 В щасливу ю годиноньку !“ —

— „Галичанко люба, мила,
 Щоби ти ся не вмилила !
 Та чи зійде, що посієш ?
 Може дармо робиш, сієш ?“ —

— „Я на Бога ся надію,
 Що не дармо роблю, сію :
 Зійде, зійде моя краса,
 Як на ставу густа ряса ;
 Повяжесе парієтками,

Устелиться барвінками
 На цілую долиноньку,
 На рідную родиноньку.
 Буде цвисти, процвітати,
 І в листочки розвивати:
 Що цвітонько, то ягода —
 Мов і праці нагорода.“ —

— „Галичанко любя й мила,
 Коб надія не завела?...
 Нічуть тучи, гради, громи,
 Ані в спр... смага, зливи, ломи:
 Ой, пропадеш, захистити,
 Краси й праці жа... ронити.
 оже.“

— „Хоть нема вступитя Боже!“ —
 Не боюся тучи, грому,
 Спеки, смаги, ані лому: тому,
 Буде дощик покрапляти,
 Мов листя іврошати.
 Там на межі в липонька,
 Та вступить від сонінька;
 Своім маєм мя прикрив,
 Студен вихор не завіє....
 Не величке й мов віле —
 Як барвінок на весіле;
 Як на ріднім гробі рута,
 В дрібен листок розвинута.
 Кому ж оно вадить в поли?
 Не задерне, ані вколе;
 Вітрови ся к землі склонить,

Тучі, бурі охоронить. —
 Згине зерно на мій ниві
 Одно, друге у кропиві;
 Туча забє, сонце спарить :
 Преці коли ми ся вдарить,
 Хоть десяте, то посходить;
 Сотне зерно хоть доспів,
 Мою працю нагородить. —
 Хто працює, оре, сів,
 Той і плодів ся надіє !“

Яків Головацький.

Одного бажаю.

Одного бажаю, одного я хочу :
 Пошли мені, Боже, щирюю дівочу
 Любов нескінчену, тихую, святую, —
 Тоді я й без грошей паном запаную :
 Не стану просити у людей нічого,
 Не стану туждати з родичів нікого,
 Уплюся коханням і по вольній волі
 Найду і в пустині те щастя і долю,
 Котрі і в палатах в панів не живуть,
 Котрих і на небі людям не дають,
 Котрих і за гроші не можна дістати,
 Невольному люду по-вік не знавати...
 Одного бажаю, одного я хочу :
 То вольною волюю — да любов дівочу !

Олександр Кониський.

ЧОВЕН.

Заграло, зацінилось синее море
 І буйнії вітри по морю шумять
 І хвиля гуляє, мов чорнії гори
 Одна за другою біжать.
 Як темная нічка насунились хмари,
 В тих хмарах, мов голос небесної кари
 За громом громи гукотять.

Іграв і пиниться синее море.
 Хтось човен на море пустив,
 Бурхнув він по хвилі, ниряє на волі,
 Од берега геть покотив;
 Качається, бідний, один без весельця.
 Ох, жаль мені човна, ох, жаль мого серця!
 Чого він під бурю поплав!

Ущухнуло море і хвилі вляглися;
 Пустують по піні Мавки;
 Опять забілили, опять простяглися
 По морю кругом байдаки.
 Де ж човен дівався, де плаває мій милий?
 Мабуть він не плаває, бо онде по хвилі
 Білють із його тріски.

Як човнови море, для мене світ білий
 Із малку здавався страшним;
 Да як заховаться? не можна ж вік цілий
 Пробути з собою одним.
 Прощай мій спокою, пускаюсь на море!
 І може недоля і лютеє горе
 Пограються с човном моім. *Евгеній Гребінка.*

Чигирин.

Чигрине, Чигрине!
 Все на світі гине,
 І святая твоя слава,
 Як пилина, лине
 За вітрами холодними,
 В хмарі пропадає.
 Над землею летять літа,
 Дніпро висихав,
 Розсипаються могили,
 Високі могили —
 Твоя слава; і про тебе,
 Старче малосиллий,
 Ніхто й слова не промовить,
 Ніхто й не покаже.

Де ти стояв, чого стояв....

І на сміх не скаже!

За що ж боролись ми з Ляхами!

За що ж ми ривались с панами!

За що скородили еписами

Татарські ребра!... Засівали,

І рудою поливали,

І шаблями скородили.

Що ж на ниві уродило?

Уродила рута, рута —

Волі нашої отрута.

А я, юродивий, на твоїх руїнах
 Марно сльози трачу. Заснула Україна,
 Буряном укрилась, цвіллю зацвіла,
 В калюжі, в болоті серце прогноїла
 І в дупло холодне гадюк напустила,
 А дітям надію в степу оддала.

А надію

Вітер по полю розвіяв,
Хвиля морем рознесла.
Нехай же вітер все ровносить
На неокраєнім крилі,
Нехай же серце плаче, просить
Святої правди на землі.

Чигрине, Чигрине,
Мій друже єдиний!

Прспав-вси степи, ліси
І всю Україну!
Спи ж повитий жидовою,
Поки сонце встане,
Поки тії недолітки
Поростуть в гетьмани.

Помолившись, і я б заснув.....
Так думи прокляті
Рвуться душу запалити,
Серце розірвати.

Не рвіть, думи, не паліте!
Може, верну знову
Мою правду безталанну,
Мов тихе слово.
Може, викую я з його
До старого плуга
Новий леміш і чересло,
І в тяжкі упруги,
Може, з'орю переліг той,

А на перелові
Я посію мої сльози,
Мої щирі сльози;
Може, вйдуть і виростуть
Ножі обоюдні;

Розпанахають погане,
 Гниле серце, трудне;
 І вицідять сукровату,
 І наллють живої
 Козацької тії крові,
 Чистої, святої.

Може, може... а між тими,
 Між ножами рута
 І барвінок розівється;
 І слово забуде,
 Мов слово тихе-сумне,
 Богобоязливе
 Згадається, — і дівоче
 Серце боязливе
 Стрепенеться, як рибонька,
 І мене згадає...
 Слово мов, сльози мої,
 Раю ти мій, раю!

Спи, Чигрине! Нехай гинуть
 У ворога діти;
 Спи, гетьмане, поки встане
 Правда на сім світі.

Тарас Шевченко.

Гей воли!

Та гей воли! чого ж ви стали?
 Чи поле страшно заросло?
 Чи леміша іржа поїла?
 Ча ватупилось чересло?
 Вперед воли! бадилля зсохло,

Сами валяться бодяки,
 А чересло, леміш новіі.....
 Чого ж ви стали? гей воли!

Та гей воли! ломіть бадилля.
 Ломіть єго, валіть на прах,
 Нехай не буде того зілля
 На наших батьківських полях!
 А чересло мов із-ліва,
 Леміш із правої руки
 Зітнуть і корні того зілля, —
 Чого ж ви стали? гей воли!

Та гей воли! з'оремо поле,
 Посієм ярів зерно
 А спаде дощик, незабаром
 З землі пробудиться воно.
 Пробудиться і на світ гляне,
 І як дівочії вінки
 Завеленіють наші ниви, —
 Чого ж ви стали? гей воли!

Та гей воли! зерно поспіє,
 Обімле золотом поля,
 І потече ізнову медом
 І молоком свята земля;
 І все мине, що гірко було, —
 Настануть давнії роки.
 Чого ж ви стали, мої діти?
 Пора настала! гей воли!

Степан Руданський.

Елляда.

Голосно в світі гула твоя чародійная слава,
З-малку героям твоїм привикав дивуватись
школяр;
Сльози народів текли на руїни твої; на колінах
Мовчки стояв, гледючи на тебе, заворожений
світ.

Шкода слави твоєї, вродливая, красна країно!
Шкода твого Партенона, шкода театрив твоїх;
Шкода Солонових прав, хитромовних річей
Демостена,
Шкода великої навіть Тимолеона душі.

Ти не спиняла дітей... вони гризлись з собою
як звірі;
Ти все шукала слободи — нікчемная грошей раба!
Ти прославляла війну людойідну, і в Спарті
проклятій
Пан для потіхи пускав злих на ілота собак!

Ти научала народи втікати до неволі од волі,
Ти запсувала найкращий неба восточного дар...
Память посмертна твоя засліпляла manoю нам очі;
Ми, на тебе гледючи, не бачили сами себе.

Микола Костомарів.

Лиха доля.

Ох! ти доле, лиха доле.
Гадино йідлива!
Перейілась мов щастє —
Гіренька годино!

Запустилась в мою душу
 Журбу і розпуку;
 Учинилась мому сердцю
 З гараздом розлуку.

Ой, місяцю, місяченьку,
 Тихенько думавш;
 Мовй тяжкой недоленьки
 Ти певно не знавш!

Ой! не знавш, ой не знавш,
 І не будеш знати:
 Як то тяжко сиротоньці
 В світі загигати!

Сам не знавш, ні сестричка
 Звідонька не скаже:
 Як то гірко, сли недоля
 Милый світ завяже!

Тобі хйба тільки смутку,
 Що хмара насуне;
 А радощів в вірочками
 З межи вас не труне.

А мені ось на сім світі
 Своє серце йїсти:
 Бо в недолев боротися,
 Як під воду плисти.

Десь за морем, за горами
 Мій гаразд адрімався;
 Десь в безвістей, в темних лісів
 Мій смуток пригнався.

Ой пригнався, тай вороном
 Надо мнов літає;
 Бє ми серце тяжким крилом
 Радість розбиває.

Вчора вечір чорна хмара
 Мені говорила:
 — „Чудуєшся побратиме,
 Де ся доля діла?....

Твоя доля, то я була —
 Я тя не минаю:
 Вкривала-м тя чорнов мраков,
 І тепер вкриваю.

І над гробом твоїм мраки
 Ще мої повіснуть.“ —
 Ой надія!... таку долю
 Най то громи тріснуть!...

Маркіян Шашкевич.

Довбуш.

Гей, ци чули люде добрі,
 Перед ким то звірі стинуть,
 А за ким то молодиці,
 А за ким дівчата гинуть?
 То наш Довбуш, наша слава,
 То капітан на Підгірі
 Красний, красний як царевич,
 Дваццять років і чотири.

Хлопців тисяч йому служить,
 Поклонися пред ним крале,
 На той топір вго ясний
 Клали Німці много стали,
 А на ті порошниці
 Били Угри злата много,
 А той ремінь більше вартий,
 Як у двох царства твого.

Ясна нічка в Чорногорі,
 Місяць світить, місяць мріє,
 А капітан ходить сумно,
 Чось му серце в грудех мліє;
 Ні топірчик вже не пестить,
 Ні кресак не обзирає,
 Ходить, ходить по долині,
 Клонить голов тай думав.

„Гей капітан, ти наш пане,
 Не яло ти сумувати,
 Я співак є на Підгірю,
 Не розкажеш заспівати?
 Я умію пісней много,
 А й потрафлю затужити;
 Капітане, ци не кажеш?
 Може хлопців побудити?“

Онде хлопців тисяч двісті
 Полягали на убочи,
 Гей які ж бо буйні, жваві,
 А які в них бистрі очи!
 Бо води ще вни не пили,
 Хиба кров та буйні вина,

Хліб їх білий не годує,
Лиш жуброва солонина.

А капітан став над ними,
Рве пістоля, зводить скали;
Грим!! а вбуїв тисяч двісті
На ногах вже поставали:
— „Що розкажеш пан капітан,
Ци палити, ци рубати,
Ци якому королеви
Кажеш голов з вязів зняти?“

„Вража голов не пропаде,
Заки руська не застила!
Але красна, красна Дзвінка
На вечірки запросила.
Ви підете враз зі мною.“
— „Як розкажеш і до грани!
Ти капітан в Черногорі,
А ми твої, капітане.“

Ясна нічка в Черногорі,
Світить місяць з звіздочками,
З легинями тисяч двісті
Квапить Довбуш облавами;
А сова десь затужила,
Що аж серце в грудех млів, —
В Черногорі нічка ясна,
Місяць світить, місяць мріє.

— „Капітане, завернися,
Птаха нужду нам ворожить!“
„Хто то каже?“ крикнув Довбуш,

„Головою най наложить!“
 Тай ухопив за пістоля.
 — „Оаде стою, пане брате,
 Ще раз кажу, завернися, —
 Оаде груди, — мож стріляти!“

Так казав Іванчик любчик, —
 Ви не чули о Івані?
 Ей легинь то був хороший,
 Перший він по капітані;
 А капітан его любить.
 Ліпше май ніж топір в стали,
 Як поглянув на Івана,
 Аж му руки білі ввяли.

— „Тобі сором славний Довбуш?
 Маєш в землю що дивити,
 За-длі Дзвінки хабалиці
 Свого брата хочеш вбити?
 Як, ти думаєш добра душе,
 Що та сука тебе любить?
 Базаринки твої любить;
 Завернися, бо тя згубить!“

„Абись дав ми тільки злата,
 Що наповню сю долину,
 Абись дав ми вдвоє більше
 То я Дзвінки не покину!
 А не хочеш ти зі мною
 Йти до Дзвінки, — в твоїй воли,
 Завернися в легинями,
 Але Довбуш — ні, ніколи!“

— „Я тебе бих мав лишити? —
 Я, твій брат, тебе самого?
 Того люде не діждали,
 Тай не діждуть люде того! —
 Гай, на перед, гайдамахи,
 Де капітан, там і люде,
 Дай ми руку, пане брате,
 Чей гніву вже в нас не буде!“

* * *

„Добрий вечер красна Дзвінко,
 Отвори, пускай до хати!
 Сім сот хлопців в зі мною
 А вже час би вечерати?
 Ми принесли срібла, злата,
 Ми принесли меду много,
 Будем йісти, будем пити,
 Отвори нам лиш небого.“

— „Чи то ви там славний Довбуш!
 (Ти ся хочеш напивати?
 Я ти пива наварила,
 Буде світ ся дивувати) —
 Ей, даруйте любку любий,
 Що не можу вас пустити,
 Стефана ся от надію,
 Як узнав би, міг би бити.“

„Що ти с твоім чоловіком! —
 Стефанови я не ражу
 Тебе й пальцем докинути,
 Отвори ми, я ти кажу!“ —
 — „Я бо кажу, славний Довбуш,

Що сьогодні не отворю.“
 „А я піду на підсінь,
 Тай в дверми ся сам поборю!“

— „В мене двері тисовії,
 Не злодіям до ровлomu!“
 „Що ти кажеш, гей, гадюко?“
 Кликнув Довбуш гірше грому,
 Тай ухопив за одвірки.
 Як солома все ся крушить,
 Двері гримли серед хати, —
 Аж набій тут в уха глушить.

Ей, набою ж ти зрадливиий,
 Ей, набою голосенький, —
 З капітана кров ся лив,
 Впав капітан молоденький,
 Впав, конає на мураві,
 Кров кипяча трави росить,
 А капітан кличе хлопців,
 Тай конає, тай їх просить:

„Як я брата вже загину,
 То вложіть мя на топори,
 Занесіть мя, де найкрасше,
 Занесіть мя в сині гори;
 Там, де люде не заходя,
 Там, де пташки не співають,
 Там ви мене поховайте,
 Най Ляхи мій гріб не знають.“

„А мій топір волочений
 В Дністер - Дунай затопіте,

Нехай знають руські люде,
 Нехай знають руські діти,
 Що хто жінці в світі вірить,
 Мусить марне загинати,
 Як ваш Довбуш, ваш капітан, —
 Йой-про-сти-мя-Божа-Мати!“

В Черногорі сонце сходить,
 Черногора в світлі тоне,
 А в скалі там десь глибоко,
 Там сова десь плаче, стоне.
 Але Довбуш ей не чув,
 Бо в могилі вже не чути
 Ані пісню Довбушову
 Ні флюяри слезні нути.

Осип Федькович.

Сиротина.

Не той сиротина, Кого рід не знає, У кого хатини Й худоби не має; Не той сиротина, Хто ходить в десятці, У кого свитина Вся латка на латці... Аби була в його Голова да руки, Любов до народу, Волі і науки —	Він не сиротина, Він родичів має, Він краю дитина, І край його знає! Він чадо громади, Вона його любить, Щиро поважає І щиро голубить! Хто ж всім коверзає, Зневажа країну, Свого не шанує, А служить чужині,
--	--

Хто в краще не вірить, Оттой то безрідний,
 Душею не рветься, Оттой сиротина!
 Те, що буде, змірить Тому треба плакати
 Й живе, як живеться; На себе самого,
 Хто правди боїться, Бо не привітає
 Як панська дитина, Громада такого.

Олександр Кониський.

До Марусі Т*

Не співай мені, землячко,
 На чужій чужині,
 Не нагадуй мені, сестро,
 Рідної України.

Твоя пісня пориває
 Туди мою душу,
 Де люблю я карі очі,
 Та забути мушу.

Не забуду я до суду
 І навпослі суду!
 Тим коханням перед Богом
 Хвалитися буду.

Люблять люде пишні квіти,
 Люблячи зривають,
 А красою, так як діти
 Метеликом, грають.

Я люблю тебе, дівчино,
 Як дитину мати.

Не бажаю за кохання
Любої одплати.

Мов серце за кохання
Мені одплатило,
Що дорогу мою темну
Світом освітило.

Освітило — тайну слова
Живого відкрило...
Ой не дурно ж мов серце
Жило і любило!

Павтагеймон Куліш.

Бувало а нині.

Малим бувало я сідаю
Під липою, та досягаю
Руками буцім яєних вір —
А вірки моргають на мене
Скрізь лиши листвчко зелене,
Тай кануть нишком в темний бір.

А нині сяду під тополю,
І лаю світ і лаю долю,
Що ясної забег зорі —
Забег та годі їй дістати,
А на землю то й гріх прохати
З чудної неба висоти.

О віронько ти ясноока!
Моргни на мене із висока,

Як сестри моргали твої —
 Най хоть часочок погадаю,
 Що я малим тя досягаю
 Тебе, сердешна — хоч у сні! —

Володимир Шашкевич.

Нема правди.

Україно, моя рідна нене!
 Ой тяжке житє твоє й мерзене!
 Що як гляну на гаї темряві,
 Тільки вбачу річеньки криваві;
 Що як гляну на степи широкі,
 Тільки вбачу могилки високі;
 Що як гляну на поля-долини,
 Усе рідне пропадає, гине!...
 Ох, ти люде, нещасливий люде!
 Як і перше, твою кров пють всюди,
 Пють жида й панів частують в дяку,
 Бач, усім прийшлась вона до смаку!
 І охочих розвелось до ката,
 Гріють добре й свої свого брата!
 Тільки слава, що ти мавш волю,
 А і досі проклинаєш долю;
 Бо в твоєї богатіють праці
 Ті, що мають цукерні й палаци,
 А в тебе усе старі ще латки,
 Лиш що року більшають податки.
 А податки б на громадські треби —
 Тільки, брате, певно не для тебе;
 Ти роби і плати гроші всюди,

Не тобі знать, хто там порать буде!
 Плати більш, що б менше було лишку,
 Бо одно — їх понесеш до шинку...
 І у кухлі отої отрути
 Там затопиш своє горе й скрути!

Ой не спиться, не лежиться в хаті,
 А на серці якийсь важкий нуд:
 Міні б хтілось помолитись, брате,
 За наш темний, всетерплячий люд;
 За той люд, що полягав кістками,
 Що наш край від Ляха боронив,
 І за те зробився крепаками
 У свої старшини-панів;
 За той люд, що незлічимі роки
 Нам робив сутужно під ярмом,
 Та з нужди, з натуги, з замороки
 Помарнів і перевівсь гуртом:
 Що тепера без освіти й віри
 Йде с клеймом догани на лиці,
 Мов заблуда в пущі неомірній
 В глузу ніч без світла у рущі.

Гетьманець.

По Дністрі.

Зайшло ясне сонце в далекі десь краї
 І вечір тихенький на землю осів,
 Блідий місяць любо на небі сіяє —
 Вже люде замовкли, лиш чути ще спів
 В гаю соловія, в садочку дівчати,

І чути як звучно ввоздухом несесь
 Сопівки звук милий, но з відки — не знати;
 Жалем раз застогне, раз сміхом озвесь...
 А межі ярами Дністер ровливає
 Широкі води, а філі раз в раз
 До берегів б'ються: одна ся вертає,
 А друга наперед в той сам гонить час.
 А там — дивись, брате, — то човен легенький
 По філях Дністрових тихенько пливе;
 Дорогу значить му блідий місяченько —
 Но хто ж той керманіч? чом ся не озве?
 Чом оком цікавим в околу глядає?
 І з відки приходить, в який несесь край?
 Чи може з охоти Дністром він гуляє?
 Чи може... не знаю — его ся спитай!
 Утихла сопівка, замовкла дівчина,
 І світла погасли в селі по хатах,
 Лиш небо, мов плахта широка і сина,
 Зірками ясніє, купаєсь в зірках.
 Тихенько усюди і глухо усюди.
 Природа сном легким в околу дріма,
 По труді, по праці заснули вже люде —
 Не спить лиш керманіч і так промовля:

„О Дністре широкий,
 О Дністре глибокий,
 Ріко ти рідненька моя!
 Я лодь ти повірив,
 І води вже змірив,
 Родимий край бачив вже я.

„Носив ти мя брате,
 Між села, між хати,
 Між луги, поля і гаї,

Серденько гуляло,
З утіхи сміялось,
Де-м очи звернув лиш свої.

„Чи ж може не гідний
Мій любий край рідний,
Щоби ся ним гордо пишать?
Ті гори високі,
Лани ті широкі —
Як любо ту жити, думать !...

„Но чом ти серденько
Так бшешя тяженько?
Чом коlesh жалем мені грудь?
Ти плач нині чуло,
Плачу не забуло —
То люд чогось плакав... забудь !...

„Пливи, човен, в море,
А ти, ранна зоре,
На небі широкім затлій.
Піду я лугами,
Полями, селами —
Спитаюсь, чом плаче люд мій ?...“
Иллріон Грабович.

По шумних філях океана.

По шумних філях океана
Лодь дряхлая моя несесь —
Гучить борей і громи грянуть
І невтомимо серце бсь.

Лютуючи вскипіли кручі,
Мою хибку ругають лодь:
Тобі погибель не минуча
В обіймах зимних наших вод!

О дармо, дармо ти кермуєш,
Вітрил напаяв подерту сіль,
О дармо, дармо ти прямуєш,
Зовсім захланемо твій слід.

Орли по скелях проквиляють,
Піснь поминальну мов ведуть —
А філі гріб вже розтвиряють:
Твоя послідна виба тут!

Кругом пажори пасть широку
В беводнях страшних ровняли,
Затони темні і глибокі
Зрадливі смоки залягли.

Однак від мене геть тривога —
Страх серця мого не обняв,
Я покладаю все на Бога,
І дальше буду кермував!

Великий Боже, всемогучий
Ти ласкав був і милостив,
Через затони, гирла, кручі
Не раз уже мене провів!

Не раз вже лодь моя хиталась,
Не раз на силах упадав,
Однак душа не ужасалась,
Бо все на тебе уповав.

Тому прямую я надійно
Куда святий мя кличе вов,
Тебе молю я боговійно:
Подай всесильний Твій покров.

По шумних філях океана
Лодь дряхлая моя несесь —
Гучить борей і громи грянуть
І невтомимо серце бвсь.

По бурних філях океана
Лодь провидінє поведе,
І лодь хібкая, лодь метана
До пристановища дійде!

Іван Верхратський.

Вїздячи на Україну.

Україно рідная моя!
Я знов тебе в неволі бачу!
Болю, серденько, і плачу,
Що ти обідрана така.

О скільки б слів не вилив я,
Якї б я не виніс болі, —
Не виплачу тобі тим волі,
Убога родино моя.

Ф. Я. Вернисоля.

Три дороги.

В чистім полі на роздолі
 Вітер завиває;
 Сидить козак на роспутті
 Та думку гадає.
 Три дороги простяглися
 На широкім полі,
 А в козака думка така —
 Іти шукать долі.
 Три дороги.... котру вибрать?
 Де щастє, де горе?
 Козак в полі, як той човник
 Без весельця в морі.
 Доле, доле! як би то знать,
 Де тебе шукати!
 Світ широкий, люде мовчать
 А шляхів багато!

В чистім полі на роздолі
 Вітер завиває;
 Із за хмари, зза байраків
 Місяць виглядає.
 „Ой місяцю! ти частенько
 Гостюєш у Бога;
 Ти всьо знаєш, — скажи котра
 До щастя дорога?
 Ходжу давно, світ ізміряв,
 А не найшов долі:
 Бо цілий вік я все стрічав
 Роспуття на полі.
 Нема в мене долі - щастя
 Нема хати й пари....“

Місяць глянув, усміхнувся,
Да й сховався за хмари.

На долині за байраком
Пугач завиває,
Стогне, плаче да коваку
Долю викликає.
Сумно стало серед степу,
У могилі наче.
Сидить козак на розпутті
Да гіркими плаче.
Витер сльози, глянув в гору,
Піднявся на ноги;
Здихнув тяжко, да й поплентався
Сердега в дорогу.

В чистім полі на роздолі
Буйний вітер віє;
У долині за байраком
Воронне чорніє.
Лежить козак у долині,
Одпочив — не плаче;
А воронне клює — щипле
Личенько коваче.

Кузьменко.

Осінь.

Сумно, марно по долині:
Почорніли білі цвіти,
Пожовк лист на деревині,
Птах полетів в інші світи.

Від запада сиві хмари
Цілу землю заливають;
Чагарами нічні мари
З вітрами ся розмавляють.

А на горі калинонька
Головоньку нахиляє:
А над Дністром дівчинонька
Сльозами ся заливає.

— „Чого тужиш, калинонько,
Головоньку нахиляєш?
Чого плачеш, дівчинонько,
Сльозами ся заливаєш?“

Чи тя доля покинула?
Чи не мавш матусеньки?
Чи ти краса загинула?
Чи говорють вороженьки?“

— „Ні мя доля покинула,
Ні не маю матусеньки;
Ні ми краса загинула,
Ні говорють вороженьки.

Йно ми тужно за весною,
Що так борво перецвила:
Куда гляну — мисленькою,
Нема того, що-м любила!“ —

Микола Устиякович.

Ой чого ж ти почорніло.

Ой, чого ж ти почорніло
 Зелене поле?
 Почорніло я від крові
 За вольною волю.
 В круг містечка Берестечка
 На чотири милі,
 Мене славні Запорожці
 Своім трупом вкрили.
 Тай ще мене гайворони
 Укрили с півночі,
 Ключуть очи козацькіі,
 А трупа не хочуть.
 Почорніло я зелене
 Та за вашу волю;
 Я знов буду зеленіти,
 А ви вже ніколи
 Не вернетесь на волю;
 Будете орати мене с тиха
 Та орючи, долю проклинати.

Тарас Шевченко.

Зіле.

Ой ворон коник, та вороненький.
 Та молод Улан, молоденький,
 Та повалився до сіделця,
 А кров заграла право в серця
 По Улану молодому,
 По конику вороному.

Шпурив палаш, шпурив піку
 На шовкові трави ;
 Тільки долі, тільки віку,
 Тільки твоєї слави !

Ой світить шабля, світить дуже,
 А коло шаблі піка тужить,
 А молод Улан подивився,
 Тай на мураву повалився,
 Покотився тай конає,
 До камратів промовляє :

Моя зброя онде світить,
 Вам ю, братя, даю,
 Лиш добийте, доколіте,
 Най ся не караю.

А як я братя вже застину,
 То загребіть мя під калину,
 Тай затужіть, коли би воля,
 Одну ми пісню із Подоля,
 Другу думку в Черногори,
 Щоби чути аж за море ;

Третю прошу заспівати
 При зеленім гаю,
 Щоби вчули всі дівчата
 На козацькім краю.

А як дівчата будуть чути,
 То накопають м'яти, рути,
 Але барвінку много, много,
 Бо то для мене молодого,
 Тай насіють до окола,
 Коло Улана-сокола,

Щоби цвили, процвитали,
 Як вимі, так літі,

Щоби пташки щебетали
В барвінковім квіті.

А я се, братя, як учую
Аж під могилу глибокую,
Тай вийду нічков, нічков в маю,
Тай ся подивю, погадаю:
Були братя, не видати,
Гули пісні, не чувати,
Лиш то зіля по могилі,
Ве ся без розлуки, —
О дівчата, красні, милі,
Ніт, як ваші руки!

Осип Федькович.

Сирітка.

Із неба на світ гульк свята неділя, —
І зарадувавсь, повеселішав світ,
І вийшло сонечко мов на весілля,
Із саду Божого мов милий квіт.
Чиєсь мале край церкви плаче тихо:
Чи-то воно вже знає лихо?

Старе, мале до церкви знай пильнує,
Бо двін гуде, теленька, бов та бов!
Вже дяк співа, весь околоток чув,
С кадила дим у небо вже пішов.
Одним одна на улици дитина,
Попарпана на йій свитина.

Посипали із церкви чоловіки,
Тьма хлопців, баб, жінок, дідів, дівчат;

Посунулись старці, сліпці, каліки ;
 Зійшлись сусід з сусідом, з братом брат.
 Дитину ту ніхто не закликає,
 Ніхто ві не привітає.

Ось сонечко вже піднялось ; палає.
 Пан вигнав мух, і, зачинившись, спить.
 Хто лущить сімя, в кремнях, в паці грає,
 Хто так собі під хатою сидить.
 Сирітка знай по-під тином блукає :
 Хиба хатиньки не має ?

В піску на сонці дітвора іграє,
 В біленьких сорочках... прийшло й воно :
 Його ніхто не знає, не займає ;
 Само меж ними, все одним одно...
 Тим сонце світить, травка зеленів,
 Хто згарбать щастя - долю вміє.

Он, біля церкви, впять, бачу, дитина...
 Кругом нікого... хреститься, бреде
 Шляхом, куди з покойним домовина
 Та піп с кадилом инколи іде
 Прийшло туди, і сіло на могилу !...
 Багато їх там зеленіло !

В вечерню дзвони вже людей закликали,
 По за селом гуло вже, бов та бов,
 Над гробовищем ластівки літали,
 Вітрець вечірний в поля йшов.
 Воно к землі к рідній прилягало,
 З могилою мов розмовляло.

Радесенька дитина уставала,
 Мов рідних, батька, матінку знайшла;
 На сонечко вечірнє поглядала,
 Мов рідная там хатонька була;
 З очиць слівки упали як роса
 На травку... може в небеса!..

Амврозий Метлицький.

Не чужого ми бажаєм.

Серед поля широкого
 Дубець виростає;
 Ой тим полем на воронім
 Молодець гуляє.

Віють вітри, віють буйні,
 Аж дуб похилився;
 Скажи, скажи, коваченьку,
 Куди ти пустився?

Чи ти йдеш в Туреччину
 Християн визволяти,
 Чи ти йдеш на Україну
 Волі добувати?

Не піду я в Туреччину,
 А на Україну;
 Від могили до могили
 Соколом полину.

Полину я, полину я —
 До могил приляжу,

Батькам нашим всю тяженьку
Недолю розкажу.

Розкажу я наше горе,
Наше лихоліття;
Тепер, скажу, сердешнії,
Поблагословіте!

Благословіть! погуляєм
У чистому полі:
Не чужої ми шукаєм,
А свої долі!

Не чужого ми бажаєм,
А свого то права:
Де полягла, там воскресне
Наша руська слава!

Володимир Шашкевич.

Сірко.

Сумно і темно — місяць глибоко
За хмару в небо забіг;
В таборі стихло, степом широко
Дим по могилах валіг.

На одній тільки, а Остра звалась,
Кошовий Січи дрімав;
А Орда бігла, но де погналась,
О тому думав, гадав.

Гадав та думав, в небо поглянув,
 Як-би питав о Татар:
 Схилився облак, на Острій станув,
 З облака блиснув лицар.

В лискучу зброю до ніг закрився,
 Під ним кінь білий гасав,
 Витягнув руку, вкруг подивився,
 І до гетьмана казав:

„Ти спиш гетьмане! З коша Січ твоя
 Дивиться на кров і дим...
 І чия ж кров се?... а земля чия?...
 Сірку! за шаблю... і в Крим!.....“

В тім дуне вітер, хмари прорвались,
 В облаці місяць завис,
 Дим покотився, сурми овались,
 Степом зашумів гай спис.

І дув та віяв, і ніс степами
 Пожари с Криму і крик;
 Орда засіла Польщу гробами,
 А Крим спустинів і ник.

На довгі літа в глухій пустині
 Може і вічне заліг;
 Забаг піднестись — пав на руїні...
 І вже ожити не міг.

А в Україні ще серед нічи
 Виходить з хмари лицар;
 Бачать і Сірка на валах Січи,
 А в Кримі Січ і пожар.

А ти як вийдеш с посеред миру,
І дернь валяже на грудь;
Ех! чи на гріб твій, про твою лиру,
Згадає в мирі хтобудь?...

Може не буде кому згадати...
Може і дїжду колись...
Но ти Вкраїно, ти мені мати,
Ще і за гробом присниє! *Тимко Надура.*

Каліка.

На цвинтарі під церквою
Безрукий, безногий,
Сидить старець ветхий дуже,
Худий і убогий;

Обідраний, обшарпаний,
Сорочки не має, —
У прокожих він скрізь сльози
„На хліб дая“ прохає.

От-сей ветхий, сей безрукий,
Сей старець убогий —
Колись звався „храбрим войном“,
Покіль мав він ноги;

Покіль руки ще служили,
Казна харчувала...
Скалічено, замучено, —
Й нехай погибає!... *Ю. Я. Верниволя.*

Шельвах.

Ой та нікому так, нікому,
 Та як жовнярю молодому:
 У кабатинці, у реміню,
 Ходити шельвах по каміню,
 Ой та по зимнім, зимнесенькім,
 У кабатиню тонесенькім.

Ой ходить шельвах по морозі,
 А камінь тріснув на підлові,
 Ой камінь тріснув, жовняр свиснув,
 До себе ціпко гвер притиснув,
 Тай білі руки ломле, грів,
 Що аж му серце в грудех млів...
 Ой серце мов крем'янов,
 Чому не тріснеш й ти на двох?

Укрився місяць вороньками,
 Заплакав місяць сльовоньками,
 Заплакав жовняр сині очі,
 А під ногами сніг скрегоче.
 А жовняр ноги підймає,
 До місяченка промовляє:
 Ти місяченьку, перекрою,
 Не дай ти Боже долю мою!

Осип Федькович.

Думка бездольного.

На небі хмари нависають
Під тайний вітру свист і шум,
В душі моїй ся утискають
Богато жальних, сумних дум.

Завіяло уже в півночі,
Борей студений завива,
І сум, куди поглянуть очи
І зникла давна вже краса.

Луги в жалю вже почорніли,
Затих уже сопілки звук,
Лани, поля осамотіли,
Не видно вже трудящих рук.

Веселі птачки повтихали,
Сумує ліс у наготі,
К землі поникли цвіти звялі,
Лиш ворон краще в самоті.

Домашньої річки бистрі води!
Помутився і ваш кристаль,
Мабуть грудь вашу від негоди
Також гіркий колотить жаль.

На небі хмари нависають
Під тайний вітру свист і шум,
В душі моїй ся утискають
Богато жальних, сумних дум.

І в мене теж було світляно,
І щастя рай ми зацвітав,

Надійшла осінь — стало тьмяно,
Оден по другім цвіт зівяв.

Недолі ворон чорний краче
Осіньний вітер цвіт зрива —
Роздерте серце гірко плаче —
А полегча нема, нема!

Змарнілий тіню сновидаю,
Розчарованя чую глум —
І думкою куди злітаю,
Понурих бачу гробів сум.

Іван Верхратський.

Вечір.

Садок вишневий коло хати;
Хрущі над вишнями гудуть;
Плугатарі з плугами йдуть;
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сімя вечера коло хати;
Вечірня віронька встав,
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати, —
Так соловейко не дав.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх;
Затихло все.... тільки дівчата
Та соловейко не затих.

Тарас Шевченко.

Заграй.....

Заграй ти, цигане старий,
 Такої як гадаю :
 І грошей дам, вина ти дам
 І всього, що лиш маю ;
 Бо лютий біль от-тут горить
 І груди розпинає,
 А бідне серце так болять,
 Що гине, умирає.
 Заграй, старий, от-тую піснь,
 Що-то колись співала
 Старая ненька, як мене
 В колисці колисала.
 Чаруй мені минувші дни,
 Літа ті молодії,
 Прегарні, золотаві сні,
 Той рай і ті надії...
 Провадь мене ти звуком тим
 В садочок, де я грався,
 Чаруй і другів всіх моїх,
 Що-м ними величався.
 Чаруй мені і діву ту,
 Що мною гордувала...
 Збуди тих всіх, що вже земля
 На віки покривала....
 Збуди, чаруй минувшість ту :
 Най раз ще хоч заплачу,
 Бо слів не має, відколи
 Я доленьки не бачу.
 Чаруй, старий ! Як потекуть
 Дві слъови по личеньку,
 То лекше стане ми в душі

І лекше на серденьку!
Заграй ти, цигане старий,
Такої, як гадаю,
І грошей дам, вина ти дам
І всього, що лиш маю.

Данило Млака.

Думка.

Хотів би я, душе моя,
Щоб ти такою все була,
Як тев небо — вічно все однака:
Щоби зоріла ти і вечеріла,
На відгоди тучами густо крилась,
Або громами занималась, —
Або, струдившись, в тумані
Свої вірки сумна ховала;
Однак щоб тільки на лици
Ти хвилювала і змінялась,
І не заворушена на дні
Не брала участі у суетній борбі,
А вічно правдою й любовію сіяла!

Корнило Устимович.

За волю.

Стоять села. Вишневі
Сади зеленіють,
Степом-полем, як в золоті,
Лани наші спіють.

І здається на ті села
 З неба щастє лється....
 Чого ж така думка чорна
 Коло серця вється ?

Подивлюся, Україно,
 Подивлюся, Мамо,
 Подивлюся, та й заплачу
 Гіркими сльозами.

І подумаю : вернися
 В е л и к а Р у і н о !
 Нехай ще раз попробув
 Щастя Україна.

Нехай ще раз своє слово
 Вимовлять гармати !
 Може... нового Богдана
 Породила Мати.

Не хотів би, Мамо, крові,
 Пожежі, недолі,
 Як би не так важко бачить
 Братів у неволі.

Василь Кулик.

Туга.

Шумить вітер долами,
 Сухим листом іграє.
 А над Дністра водами
 Дитя цвіту шукає.

Шумить буря студена,
 Гудить ворон і криче,
 А на поли дитина
 Глядить весни і плаче.

Ходить сквапно, питає,
 В вінчик жовтий лист вяже,
 Як яр згибла? — не знає,
 Чи поверне? — не скаже.

Ой поверне, дитино!
 Але довго чекати;
 Ой поверне, калино!
 Но ще тяжко нуждати.

Як ся сонце оберне,
 Небо ярев затліє,
 З юга легот поверне,
 Западовець огрів;

Бусьок сяде на хати,
 Медвідь лавру розмече,
 Пчїлка пічне гуляти,
 Соловій защебече,

І злопотить крильцями.
 І заведе піснь Маю,
 І розівє думками
 Нове житє по гаю :

Тогда блиснуть загони,
 Цвіт землю звінчає,
 А природа в всі звони
 Піснь воскресну заграє.

Тогда, дитя милое,
 Найдеш цвіту до волі;
 Нехай листів сухов,
 Та не блукай по поли...

Шумить буря студена,
 Сухим листом іграв,
 А над Дністром дитина
 Такої весни питає;

Такої цвіту шукає,
 В вінчик жовтий лист вяже;
 Як яр вгигла? — не знає,
 Чи поверне? — не скаже.

Микола Устиянович.

Евгению Гребінці.

Скажи мені правду, мій добрий козаче,
 Що діяти серцю, коли заболить,
 Як серце застогне і гірко заплаче
 І дуже без щастя воно защемить?
 Як горе, мов терен, всю душу поколе,
 Коли одцуралось тебе вже усе,
 І ти, як сухес перекотиполе,
 Не знавш куди тебе вітер несе?
 Е, ні, кажеш мовчки: скосивши билину
 Хоч ранок і вечір водою полий,
 Не зазеленів — кохай сиротину,
 А матери й батька не бачити їй.
 Оттак і у світі: хто рано почує

Як серце заплаче, як серце вдихне,
 Той рано й заплаче... А доля шуткує —
 Поманить, поманить, тай геть полине.
 А можна ж утерпіть — як ясне сонце
 Блисне і засіяє для миру всього
 І гляне до тебе в убоге віконце?...
 Осліпнеш, а дивишся все на його.

А. С. Чужбинський.

Мій рай.

Чого свої очі, чого свої милі
 Змивавш гіркими слізми?
 Хіба ж ти не знавш, що люде, мов хвилі,
 Кривдиві, холодні, німі?
 Тобою ганьбують, мій цвіте ружняний,
 Ти всюди, усюди сама...
 Хіба ж ти не знавш, що в світі крижнянім
 Ні віри, ні правди не ма?
 Коли мене, рибко, на крихту кохавш,
 То ти на людей не вважай:
 Хіба ж ти не бачиш, хіба ж ти не знавш,
 Що ти — мов царство, мій рай?!

Микола Старицький.

Думка.

На скелі високій сижу самотній,
 Круг море синів безкрає та хвилі;
 Про тебе гадаю моя чорноока:
 Лягла ти, спочила у тихій могилі.

Зорею ясною, пишною, святою
 Не довго для мене ти в світі зоріла,
 Не довго впивався я щастєм с тобою,
 Не довго проміння любови світило...

Зайшло мов сонце, скотилася зоря.
 Я знов самотнім на скелі сижу;
 На синє, безкрає, на вольнеє море —
 Невольник в кайданах — журливо гляжу.
 Кинувся б на хвилі, нехай би втопили,
 Дак в серці палає ще инча любов:
 Любов до родини — любові України...
 Може на Україну вернуся я знов,
 І принесу в дари коханому краю
 Не злато, не гроші, — пісню голосну;
 Ту пісню старую про волю новую
 Ще раз заспіваю і дома помру!...

Олександр Коноиський.

Щука.

На Щуку хтось бумагу в суд подав,
 Що буцім-би вона такеє виробляла,
 Що у ставу ніхто життя не мав:
 Того зайіла в-смерть, другого обідрала.
 Піймали Щуку молодці
 Та в шаплиці
 Гуртом до суду притаскали,
 Хоча чуби й мокренькі стали.
 На той раз суддями були
 Якійсь два Осли

Одна нікчемна Шкапа,
 Та два стареньких Цапа, —
 Усе народ, як бачите, такий
 Добрячий та плохий.
 За стряпчого, як завжди годиться,
 Була приставлена Лисиця.....
 А чутка у гаю була така,
 Що ніби Шука та частенько,
 Як тільки зробиться темненько,
 Лисиці й шле — то щупачка,
 То сотеньку карасиків живеньких,
 Або линів гарненьких.....
 Чи справді так було, чи може хто вбрехав,
 (Хто ворогів не мав!)
 А все-таки катюві,
 Як кажуть, буде по заслугі. —
 Зійшлись судді, стали розбіраць:
 Коли і як воно, і що їй присудити?
 Як не мудруй, а правди нігде діти,
 Кінців не можна поховать.....
 Не довго думали — рішили —
 І Шуку на вербі повісити звеліли.
 „Доввольте і мені, панове, річ держать“,
 Тут обіввалася Лисиця:
 „Ровбійницю таку не так судить годиться!
 Щоб більше жаху їй завдать
 І щоб усяк боявся так робити, —
 У річці вражу Шуку утопити!“
 — „Розумна річ!“ всі зачали гукать.
 Послухали Лисичку,
 І Шуку кинули — у річку.

Леонто Глібіс.

Празник у Такові.

У сербським краю вже давно не чути
 Ані Боянів, ні шездари нути,
 Як то бувало, доки Бисурмани
 Принесли Сербам диби та кайдани.
 А ясна фана в краю десь пропала,
 Казав бись, брате, що під землю впала,
 Або во славов у могилу сіла, —
 Ні слуху, брате, де она ся діла. —

У давнім місті, у Такові таки,
 Де три Бояни давну славу піли,
 Бояни, пісні, нути заніміли.
 Лиш Яничаре ходя як собаки,
 Тай все на збитки Сербів ся питають:
 Ци ті Сербяне, славні раз, не знають,
 Де-сь Марко ясен, Кара Дьордій діли?
 А Сэрби тихо, гейби заніміли.

І нич не чути.

Як то нич не чути? —

В які ж то дивні, жалосливі нути
 Уяли звони на звінници грати,
 Бись думав брате, що то рідна мати
 Над сином своїм умерлим голосить,
 І сиву голову бє о домовину,
 І вломить руки, тай до Бога вносить,
 Нарешті вітхне, гину, йойкне, гину,
 І на могилу свіжу повалиться.
 І вже не плаче, вже не печалиться.

І чо ж ті звони нині так заводя?
 Не знаю братя того вам сказати,

Але там Серби пара в парі ходя,
 Ци би не можна їх ся запитати?
 Біг-ме не смію! — Якже вни прибрані
 У красні шати, у чимбори брані;
 При боці шабля у Дамашку бита,
 На грудех світя срібні пістолята,
 А в око бистре годі аж глянути,
 Так квапя чвалом, де всі звони грають —
 Скажть панове, що то мав бути? —
 В нас празник нині, так оповідають,
 І чвалом далі.

А у Монастири
 Воскових світич сім сот засіяло,
 Черці, черниці моляся з псалтири.
 І кожде серце ревне заплакало,
 Бо вже неволі стерпіти не може,
 Допоможи їм Спасе Христе Боже,
 Тай Ти Пречиста! — Перед образами
 Що сріблом, золотом, каменем убрані,
 Старий Владика мисся сльовами,
 І ци ж не мав? — Серби заплакані, —
 То Серби, братя, Серби, його діти, —
 А батька мав серце не боліти
 По сиротятах?! — Вже го не видати,
 Вклонився Спасу тай Пречистій Мати,
 І зник у вівтар; — нарід го чекав,
 Ци він не вийде лозу посвятити,
 За тиждень преці паска наступав,
 А Серби любя давний звичай чтити. —
 Нарешті вийшов.

Що ся людем стало?
 Ци блискавиця в Божім дому блисла,
 Ци відки може кров турецька брисла,

Що każde око гранев запалало,
 А сім сот світич перед обравами
 Світили разом с сербськими сльовами.
 І тихо було, бо то сербська фана
 Хто може знати, де, коли ще ткана,
 На райських дверех міру засвітила,
 І срібну свою скатерть росповіла,
 Як орлі крила. — А Сербяне плачуть,
 Як ті, що неньку умерлу вобачуть,
 А звони — звони на звінниці ричуть,
 Гей люті змії, що ся в купу кличуть,
 Аби вухвалцу на камув розпасти,
 Котрий ся важив писклята украсти;
 Так звони ричуть. А у Божім дворі
 Садиться ладан туманами д горі.
 Священні піють: Христе — Боже святе,
 Безсмертний, кріпкий, змилуй ся над нами!
 А Серби кажуть: нині мем вмерати,
 Або ровібем Турка кайданами.
 Най хто веде нас!!

Якже, тихо стало? —
 Ци в сербськім краю рицарів так мало.
 Що нікт не важить голову піднести,
 Би братів Сербів на рівник повести
 І сербську фану на шелом двигнути,
 А ні — то в нею лрав у гріб втонути
 На віки вічні?

О не думай брате,
 Що в сербськім мірі може де хто буде,
 Котрий не рад би сім раз умерати,
 Лиш най хто скаже, хто ті ревні люде,
 Де кождий рицар, кождий в левом рідний.
 На бойовиско днесь повести гідний, —

Ніхто не скаже? —

Обренович красний
 Ступив наперед, клонить на всі чести
 І каже: Братя, най я буду щасний
 До бою с Турком нині вас повести,
 І по славянськи празник посвятити,
 Бо в вечер мусим кровьов ся упити
 При грі шездари, при боянської хвалі.
 А ні, то будем разом спочивали
 На дні могили, а верх нас мурава —
 Уся кровава.

„Милош, твоя слава, —
 Провадь нас в Богом враз на веселиско!“
 Так мір гукає.

Він ся клонить низко, —
 Ци людем може? — ні, перед Святками,
 Відтак Владиці, проци в него просить,
 А він хрестить го мощими руками,
 Сльовов веселов главу сина росить,
 Тай дав му фану.

Сонце нім потало,
 То в бисурманських кровях ся купало,
 А славні Серби при боянській чели
 При грі шездари празник закінчили.

Осип Фодькович.

Захожий косар.

Захмарилось сонце, вітрець повіває,
 Легесенько травка у покіс лягає;
 Співаючи пісню, дівки й молодиці
 У валки громадають зелену травицю.

Лежу та дивлюся : „Вродливий та гожий,
 Як дуб кучерявий, косарю захожий!
 Як дуб кучерявий, понад бурянами,
 Так ти виступаєш поміж косарями:
 Перед усій валці ведеш по травиці!
 Дивляться на тебе дівки й молодиці.
 На красу козацьку, на личко червоне, —
 І ніхто в покосі тебе не нагоне;
 Ніхто краще тебе не вивершить стога,
 А корця-горілки і рука не трога!
 Чого ж мій косарю на косу схилився?
 Чи то ж занедужав, чи так зажурився?
 Чого, одвернувшись, косу виклепаєш,
 Що б ніхто не бачив сльозу утираєш?
 Спочинок настане, від гурту відходиш
 Та таку ж то пісню жалібну заводиш?
 Чого, мій косарю, як зірки засяють
 Й дівчата співають, як спочити треба, —
 З своєю журбою лежиш під копою,
 Дивлячись на небо смутний-невеселий?

Скажи, мій косарю?“

— „Спасибі за ласку, пане господарю!

Спасибі!... а перше мушу запитати:

Чи вам же нетягу мене розважати?

Ой бачите, пане, і сила косарська

Й краса б то козацька, та що з того стане,

Як доля ледацька!... Згадав, що с косою

Цілий вік блукаю по чужому краю,

А нігде притулку й хатини не маю;

Що важко працюю на чужому полі,

А дітки десь дома невчені і голі;

І сохне та чахне бідна молодиця,

Що не прийде батько на них подивиться;
 Що дивав десь там старенькая мати,
 Що нікому буде стару й поховати,
 Та над грішним тілом хрест постановити!...
 Та все б те нічого, Бога б не гнівити!
 Як би було вольно правду доказати,
 В Гетьмащину тую назад простувати
 По чесній дорозі.... Не сором сказати!
 Прийшлось ув острові мури оглядати!...
 Щось там написав наш мізерний пянчик...
 Прощавайте діти й жінко білоличка!
 Повели небогу... Сира кам'яниця...
 Що маєш робити?! Проситесь! молитесь?!
 Як Господь не гляне, — і добрий, та-злодій!...
 Не домовляю пане.....!" —

„Годі, брате, годі!“

Василь Кулик.

Рибалка.

Хто знає Оржицю? А нуте обзивайтесь!
 Усі мовчать. Гай-гай, які шолопаї!
 Вона в Сулу тече у нашій стороні.
 (Ви, братця, все таки домівки не цурайтесь)
 На річці тій жили батьки мої,
 І паньства чортів тиск: Василь, Іван, Микола,
 Народ письменний страх,
 Бував у всяких школах,
 Оден балакає на сотні язиках;
 Арабську дихвиру, мовляв, закон турецький,
 Все тямлють, джеркотять, як гуси, по німецький.
 Подумаєш, чого то чоловік не знає!

Да не об тїм, бач, річ. Усю торішну зиму
Рибалка ятером ловив в тій річці рибу;
Рибалка байдуже, аж ось прийшла весна,
Пригрїло сонечко і в поля сніг погнало;
У річку сніг побіг, і Оржиця заграла,
І ятир граючи водою занесла.

„Уже ж вона мені оттуть сидить в печінках,
Ся річка каторжна!“ Рибалка став казати.

„Куць виграв, куць програв, ось слухай ли-
шень, жінко:

Піду я до Сули скажену повивати!“

І рівні де-які казав сердега речі,
Із злости, як москаль, усячину гукав;
А далі почепив собі сакви на плечи,
У люльку пхнув огню, ціпок у руки взяв
І річку повивати до річки почвалав.

Чи довго він ішов, чи ні, того не знаю;
Про те ніколи сам рибалка не казав;
А тільки він дійшов, як слідує, до краю.

Сула шумить, гуляє по степах.

Рибалка дивиться і очи протирав:

Не вірить сам своїм очам.

Бо по Сулі чорти б їх мучив матір —
Пливуть хлівці, стїжки, діжки, усякий крам,
І бідного його ниряє ятир!

Здихнув Рибалочка, да і назад поплівсь.

А що, земляче, пожививсь?

Ось, слухайте, пани, бувайте ви здорові!

Еге, Охрименко дурний:

Пішов прохати у повітовий,
Що обідрав його наш писар волосний.

Евгеній Гребінка.

Мадей.

На високій Чорногорі
Буйні вітри віють;
На зеленій полонині
Сірі вовки виють.

Тисяч коней вороненьких
В байраках ірзав,
Тисяч гарних ледників
Коники сідлає.

А ватажко, сивий Мадей,
Зморщив густі брови,
Чорні очі заблищали
Та жаждою крови.

По верх коней яснобарві
Прапори сіяли,
Байраками і дебрами
Ратища мелькали.

* * *

Мрачно скучно по майдані,
Питьма ся чорнів,
Огні горять по салашех,
Легкий вітер віє.

Мадей велів чатувати
Густою дебрею;
Гомін далеко клекоче:
— „Вертаймо, Мадею!“ —

З верх Бескида глухий дубот
 Бором ся шибає,
 Тьмою вихром йдуть Угри,
 Дебр ся улягає.

— „Ніт вертаться сив Мадею
 С соромом до дому;
 Глухов пущев, темнов ночев
 Блудити по лому;

З безчесними оченьками
 Ясне сонце зріти,
 З безчесними губоньками
 Богу ся молити.

Кіньми з'орю долиноньку,
 Засію стрілами,
 Переломлю вражі тучи,
 Проллю кров ріками.“ —

Та вже, сива бордонько,
 Не тобі ся біти; —
 Під веленов муравоньков
 В деревици гнити;

Не тобі вже сиру землю
 Тулами стелити,
 Не тобі вже вражу кровцю
 Ратищем точити. —

* * *

Трублять роги жубровії,
 Сумно коні рзають;
 Щумять тучи срібних стрілок,
 Та мечі брязчають.

А в байрака летить шпарко
 Острів ратище:
 Заточився під Мадеєм
 Кінь на колодище...

Люто кликне сивий Мадей,
 В дебрі заклекоче —
 Вовком вержесь в вражі тучи,
 Зубми заскрегоче.

Куда мелькне ясним мечем,
 Кров рікою точить;
 Куда ратищем засвище,
 Кінь йіздя волочить.

І рев лютший, мрак темнійший
 По сирім майдані...
 Дзвонять коні, брязчать мечі,
 Тьмють стріли каляні.

А в Мадея девять стрілок
 Сеуть кровцю теплую,
 З білих грудей три ратища
 Влекуться землею.

Сивий Мадей утомився,
 І ноженьки мліють,
 З слідів кровця виступав,
 Груди ся чорніють. —

Вже ж за шию ужевками
 К мажи привязаний,
 За рученьки і ноженьки
 Вкований в кайдани. —

* * *

Вилетіла зовуленька,
Сіла на тополи,
Закувала жалібненько:
Мадей у неволи!

— „Ой, возуле сивенькая!
Не кувай сумненько;
Не задавай серцю туги,
І так мні тяженько!

Ноги желіво зриває,
І в руки ся вйіло;
Кровцев груди обкипіли,
Тіло почорніло.

Мої други білогруді
В Бескидах дримають,
А ворони чорні крячуть,
Кровцю попивають!

Моїх вірних ледіників
Кости ся біліють;
Сірі вовки стікаються.
Трупи рвуть і виють!

Ой, полети куваючи
За темненькі звори,
На зеленій левадоньці
Біліються двори:

Не кажи рідному сину,
Що мя укували;
Лише мене на весіле
На силу привали:

З студеної кирниченьки
Медом упоїли,
А під зимну колодоньку
Спати положили!“ —

Іван Вагилевич.

Фата Моргана.

„Дай води, Аллаг, бо пропадаєм!
„Вже язик в роті нам усихав,
„Остатню надію нам істинає
„Жарков сонце Сагари....“

Мурад старенький, весь бородатий,
Оком сокола по пущи дивився;
Разом як би дитина схопився
І до дочки приступив:

„Вставай, Зулеймо, встань молоденька,
„На щось так сумно голов склонила
„І волос чорненький ти ровіпліла?
„Вставай, надія сіяє!

„Аллаг великай і вго пророк!
„Гаї, оази зелені витають,
„Нори студені на нас чекають,
„Вставай, Зулеймо, вставай!“

Остатня надія всім сили додала:
До того гаю, до тої оази
Біжуть й падають немало рази
„Біднії Магомедане.

Все далі, далі летить каравана,
 Страх і жаль серце стинає,
 Остатня сила всіх опускає...
 „Аллаг, проети нам гріхи!“

Що то за диво, за чудо ся стало?
 Перед очима надія сяла,
 Норами, травами до нас махала,
 І як сон милий ісчезла?

Фата-Моргана — та чума погана —
 Туман пустині — вас туманила,
 І очи ваші мракою скрила
 На глум-нещастя ваше!

Ще бєся в грудях серце горяче,
 Но вітр піском вже тіла вкривав —
 І орел сірій очи спивав —
 В пустини вічної Сагари.

Данило Млака.

Нещасний.

Кому Бог в груди дав серце мягеньке,
 І дав вродитись в добрую годину,
 Щастя, як літом сонічко тепленьке,
 В житю му всяку огрівав днину;
 Й світ ему милий і солодка нічка,
 Мисли веселі і серденько грав,
 Як у дуброві тихенька кирничка,
 Днина за днинов так ему спливав. —

Лиш хто в посестру взяв тяжку недолу,
 Що давить серце, як відьма кощава,
 Хто в ражій нужді попався в неволю,
 Кому в журбами і сон і забава:
 Тому ніт місця ані супокою,
 Нудить си світом і нудить собою,
 Туга до серця як гадь ся всилила,
 Зйідав мисли, як змія вірочки,
 Грудн зушила, здоровє знорила,
 Хліб му не милий, не терпить сорочки. —
 Ще ж то хто може із серця сплакати,
 Чи у куточку, чи за углом хати,
 Чи у грудь брата, або в жменю друга,
 Хоть на часочок сплине в серця туга:
 Лиш коли сльови в грудех скаменіли,
 І в тяжку скалу над серцем ся збили,
 Разів із десять що день рад бись вмерти —
 Годі! а годі!... потіхи, ні смерти! —

Маркіян Шапкевич.

Мир Русинам.

Мир вам Братя всім приносим,
 Мир, то наших отців знак,
 Мира в неба всі днесь просим
 Ци богатий, ци бідак.

Разом руки си подаймо,
 І як братя ся любім,
 Одні другим помагаймо,
 К общій меті поспішім.

І рознесім піснь новую
Гень за море в чужину,
І свободу молодую
Повитаймо як весну.

Мир да буде в вік із нами,
Бо де мир є, там і Бог,
Мир нас злучить з небесами
Сил иалів на нас мног.

Тогда світ ся весь дізнає,
Що рід руський ще живе,
Рідну віру в серци має
І над землю ю внесе.

Мир вам! Далі тепер жваво
Підлітаймо висше все,
Добров мислев, не кервавов, —
Куда ясне сонце йде.

Що ж нам нині на заваді?
Всьо вже зникло — тепер час!
Далі в мирі, далі в ладі!
В імя Бога лише враз!

Мир вам, мир вам, руські діти,
І гаразд вашим хатам,
Разом сили получите
Благо, благо буде нам.

Іван Гушалевич.

Поклик до братів Славян.

Чи довго ще кривді й надсилі тлумити
Святе наше право розвою?
Не вже не одної ми матері діти,
Не вже — не брати між собою?

Завіщо ж зневага? для-чого не милі
Братам наші щирі жаданя?
Кого ми чіпали, кому ми вчинили,
Чи кривду, чи зле руйнованя? —

Ми тільки боролись за власную хату,
За те, що нам дорого й нині;
Бажаємо ми і тепер не багато —
Рідного розвою родині!

Що б дума славутня і мова співоча
Ширіла й пишталась в народі!
Ми всіх пригорнули б до серця охочо,
Як би нам хоч трохи слободи!

Чому не ймеш віри ти, брате, Москалю —
Не вже ти лякавсья зради?
С тобою недолі нас кривне з'єднали —
Не буде між нами розради. —

С тобою давно ми працюем на полі
Розросту науки й освіти,
С тобою давно ми шукаємо волі —
Йійі нам с тобою ділити!

А ти, брате, Ляше, — не вже пак до суду
Між нами розрух бідолашний?!
Ой, скинь бо з очей ти сподавню полуду,
Та праведно глянь, — необачний:

Ми тільки за наше лягали кістками,
Коли нам чинились ушкоди;
Ніколи не гралися ми кайданами,
Чужої не гнули слободи!

Хай Чех оповіда, — чи ми не стояли
За волю братерню горою?
Та в Жижкою ж вкупі діди наші дбали
Й здобули козацького строю! —

Хай Сербин розкаже, чи ми не братались
Оружно з ним в щасті і в горі;
За віру, за волю чи ж ми не рубались
На Січи, на горах, на морі?!

Спитайте Словака — і той не згадає
Од нас коли-небудь образи:
Злоби не було в нашім серці й не має —
Ми хтіли б загойіти врази!

До згоди, до гурту, до купи, Славяне!
Забудьмо сподавнії свари,
Вгамуймо, братове, розладі погане:
Встають бо на Заході хмари!...

Спізнаймося самі, вважаймо на брата —
Тоді нас ніхто не здолає;
Тоді не дамо ми Німоті урвати
Ні цяти Славянського краю;

Подаймо-ж ми руки на вічне кохання,
І крикнем на бенькеті згоди:
„Ми цілому світу бажаєм — братання,
Поради, освіти й слободи!“

Гетьманець.

З М І С Т.

	стор.
1. Артемовський-Гулаи Петро:	
Нап та собака	86
2. Блокопитий Черніговець Миколайчик:	
Нааяночі	28
Шкода залицяння	100
3. Бульвінський:	
Тільки вже разів...	29
4. Вагилевич Іван:	
Мадей	183
5. Верниволя О. Я.:	
Тюрма за волю	33
Вітер	73
Каторжний	101
Ввіздячи на Україну	153
Каліка	164
6. Верхратський Іван:	
По шумних філях океана	151
Думка бездольного	166
7. Вешняк Т.:	
До землчки на чужині	80
8. Гетьманець:	
До молодежи	59
Нема правди	148
Поклик до братів Славян	191
9. Глібів Леонід:	
Вечір	9
До ворожки	48
Горлиця й Горобець	93
Шука	174
10. Головацький Яків:	
Річка	42
Весна	128
11. Грабович Миярїон:	
Добрідень	83
По Дністрі	149
12. Гребінка Евгений:	
Ведмежий суд	9

	стор.
Маруся	54
Українська мелодія	76
Пшениця	103
Човен	132
Рибалка	181
13. Гушалаевич Іван:	
Туга за рідною	52
Мир Русинам	189
14. Даниевич Луна:	
Вівця та газда	64
15. Древянець:	
Старе вино в новій посудині	109
16. Згарський Евгений:	
Ах, як же в світі не жити	54
17. Кониський Олександр:	
Моє бажання	6
Моя любов	26
Коли б!	45
Одного бажаю	131
Сиротина	145
На скелі	173
18. Костомарів Микола:	
На добраніч	21
Елляда	137
19. Котляревський Іван:	
Виргилієва Енеїда Уривок з четвертої книжки „Латинці ладяться в похід на Енея“	76
20. Кузьменко:	
Коханне	65
Три дороги	154
21. Куліш Пантелеймон:	
Lago Maggiore	15
До Данта	73
До Марусі Т*	146
22. Кулик Василь:	
В мене серце до любови	14
За волю	169
Захожий косар	179
23. Левицький Остап:	
Наша надія	82

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 070442337